

eis sprooch

erausgi vun der Actioun Lëtzebuergesch

WAT DRAN AS:

NEI FOLLEG
XXIV. JOR/1988

Nr. 24

...: Nei faarweg a schwaarz-wäiss Gléckwonschkaarten	1	Jeannot Scholer: Am Reen	36
...: Eis Sprooch, e Mëttel fir sech besser kennen ze léieren	2	Al. Steinmetz: Wéi de Kleeschen op d'Ënnersauer kum	37
GjJR: Du bas o watt s de woors!	2	Gil Mandy: D'Joffer aus dem Schlass	40
Marc Hessel: Jacques Diedenis	3	Gaston Raths: Moskau contra Washington	41
Vic. Robert: Eng giedlech Mooss	10	J.-C. Marson: Aus dem Liewe vun engem Frang	42
Roger Muller: «De Fiisschen an de Wëllefchen» vum Antoine Meyer	11	D.E.: Quetschendrëpp	43
Vic. Robert: Un de Kleessen	14	E. Kolber: Eng erfond Vullegeschicht	44
René Kartheiser: Den Hond Janus	15 16	...: Concours fir Radios-Spiller op Lëtzebuergesch	44
Tom Thies: Wee- a Feldkräizer an der Par Huncheréng	17	Albertine Alff: Déi kleng Méck «Maja»	45
Jhemp: Disco	24	hr: 1989 – Et wor virun...	46
Aloyse Schmitz: Schwätze mer dann all eng aner Sprooch	25	Gil Mandy: De Rosé	49
D.E.: d'Kannerzäit	26	Vic. Robert: Verkéiert erëmginn	49
Josy Ourth: En ale Krëgëiler	27	Nic. Angel: De Schmogglor	50
Gil Mandy: Kee Sträit wéinst engem Buschtafl	29	Marlis Jung-Flammang: Bal eng helleg Kläpperei	52
Jeannot Scholer: Zäit – Doheem	29	...tz: D'Hochzäitspuer	53
Elly Schmit-Weber: Den «Äppelfranz» wiert sech	30	...: Nei Bicher	54
Claude Bach: D'zouë Paart	31	hr: Notizen	60
R. Siuda: Mateneen a firenecen	33	...: In Memoriam, Michel Rob	64
Jean Milmeister: De Benni	34	R. Siuda: Klenggeketen 10, 29, 32, 41, 45, 51 Zeechnungen: Roger Wohlfart	11, 14, 15, 16, 31, 43

Eis faarweg Gléckwonschkaarten gesidd Dir op der läschter Deckelssäit

Nei faarweg a schwaarz-wäiss Gléckwonschkaarten

E Moler, deen zu Lëtzebuerg scho laang keen Onbekannte méi as, de Josy *Linkels* vum Houwald, huet der «Actioun Lëtzebuergesch – Eis Sprooch» d'Erlaabnes gin, fir eng Parti vu senger Tableaueñ ofzeknippen an d'Billen als faarweg Gléckwonschkaarten erauszegin.

Zënter 1971 hat de Josy Linkels 21 Ausstellungen bei eis am Land an am Ausland. Dës Ausstellungen sin alleguer gutt ukomm, well dem Josy Linkels seng Billen mat grousser Léift zur Saach gemoolt sin an dat fällt de Leit op. De Kënschtler krut bis elo véier Auszeichnungen: Am Joër 1985 d'Goldmedaille vun der «Banque Générale», och am Joër 1985 d'Bronzemedaille vun der FISAIC, am Joër 1979 en Éierendiplom an der däitscher Stad Hannover an am Joër 1987 en Éierendiplom an der franséischer Stad Dijon.

Op den duebele faarwege Kaarten, déi d'«Actioun Lëtzebuergesch – Eis Sprooch» erausgin huet, sin eng Maartzeen an der Stad um Knuedler an eng Hierschtlandschaft aus dem Stadgronn ze gesinn. De Jean Welter huet d'Fotoë gemaach. D'Kaarten, déi ee fir all Gellénhete brauche kann, kaschten 30 Frang d'Stéck mat der Enveloppe. Et steet keen Text dran, mä et kritt een en Ziedelche mat verschidene Spréchelcher derbäi.

Et kann een dës Kaarten iwwe de Postscheck bestellen, wann een op de Coupon schreift, wat ee gär hätt an d'Zomm (+18 Frang fir de Porto) iwwerweist. Postscheck: 6644-48 vun der «Actioun Lëtzebuergesch – Eis Sprooch», Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg.

D'A.L. seet dem Josy Linkels villmools merci fir dee léiwe Gest a wënscht deem talentéierte Moler nach ganz vill Succès.

Déi zwéi lescht Joëre koume véier faarweg Gléckwonschkaarte mat Blumentableaue vun där bekannter a beléiften Lëtzebuenger Kënschtlerin Lily *Unden* bei der A.L. craus. Dës Kaarte kann een nach ëmmer kréien. Si kaschten och 30 Frang mat der Enveloppe an et kann een se op déi selwecht Manéier bestellen, wéi d'Kaarte vun Josy Linkels.

Nieft dene faarwege Gléckwonschkaarte sin awer nees, wéi zënter Joren, schwaarz-wäiss Fiederzechnunge vun Pierre *Barthel*, deen se der A.L. gär gratis fir d'Reproduktioun iwverlooss huet. De Pierre Barthel as bekannt fir seng schéin Zechnungen, déi e mat feinem Stréch mécht. D'A.L. seet him villmools merci fir dat Entgéintkommens a fir de léiwe Gest.

Op de schwaarz-wäisse Kaarte sin:

Méhelskierch um Fëschmaart zu Lëtzebuerg
Branebuerg, eng Duerfpartie mat der Buerg
Déifferdang, deen ale Wäschbur
Rëmmereg, en ale Bauerenhaff.

Dës duebel Kaarten, mat oder ouni Text, kaschte 15 Frang d'Stéck mat der Enveloppe.

D'A.L. huet d'Präisser d'selwecht gelooss wéi an de Jore virdrun, obschong de Produktiounspräis méi héich gouf.

D'A.L. as awer forcéiert de Porto dës Kéier matzerechnen, wann ee se geschéckt wëllt hun. – De Porto as bei der Post jo vill méi héich ewéi d'Jore virdrun.

De Porto as fir eng Serie (4 Kaarten) 18 Frang; fir dräi Serien (12 Kaarten) 30 Frang; doriwwer 40 Frang.

Et as klor, datt een och eenzel Kaarten an enger Zuel ka kréien ewéi een se gär hätt.

Gemenge, Veräiner oder Membren, déi am Grouss kafen, kënnen Rabatt kréien, sou as de Präis fir déi schwaarz-wäiss Kaarten bei enger Bestellung vun 100 Kaarten nëmmen 11 Frang.

Bim Bestellen oder Iwwerweisen op de Postscheck 6644-48 soll een ugin, ob ee Kaarte mat oder ouni Text wëllt hun, dat fir dem Nofroen aus de Féiss ze goen.

Ech moinech Saach,
 Dé sech deen Daag
 Hoit zógedrooen,
 Muss iwerschlooen.
 Wann ee' sech vleicht,
 Iergert ze leicht,
 Kænt 't mer schlecht gohen.
 Dach muss ech sooen,

Dass d'deischer Noicht
 S'an Staad hoit broicht.
 Deen hat eng Hipchen,
 Deen eng kleng Knipchen,
 Dee' kemt so gofir,
 An haat . . . . en Hoir.

A' moincher Mædchen,
 Bezilt de' Frædchen,
 De' ongedoicht,
 'T 'só weit hoit broicht.
 D'Ros, unne Soirgen,
 Dé kaun ee' Moirgen,
 So sché' gebléit
 As oofgeméit.
 An am vergoohen
 Hoit se zerschlooen,
 An engem Aableck,
 All sei Geleck.

O Waldburga,
 Du heeleg Fra!
 Wann ste m'am Schmieren,
 Och kœns genieren
 Esó eng Wonn,
 Dees Schmier, eng Tonn,
 Mûs de ganz gieren,
 Ob all dé schmieren
 Dé zum Altoor,
 Kwœmmen all Joor.

Letzeburg, den 10. Junny 1830.

DIEDENHOVEN J.

Ech muenech Saach.
 Déi sech deen Dag
 Huet zougedrooen,
 Muss iwerschlooen.
 Wann ee sech vléicht,
 Iergert ze läicht,
 Kénnt 't mer schlecht goen,
 Dach muss ech soen,

Dass d'däischer Nuecht
 S' an d' Stad huet bruccht.
 Deen hat eng Hippchen,
 Deen eng kleng Knippchen,
 Dee këmmt esouguer
 An hat . . . en Huer.

A mucncher Meedchen
 Bezillt déi Freedchen,
 Déi onbeduccht
 'T sou wäit huet bruecht.
 D'Rous, ouni Suergen,
 Déi kaun ee Muergen
 Sou schéi gebléit,
 As ofgeméit;
 An am Vergoien,
 Huet se zerschloen
 An engem Abléck
 All sai Geléck.

O Waldburga,
 Du heleg Fra!
 Wann s de mam Schmieren,
 Och kœns genieren
 Esou eng Wonn,
 Dees Schmier, eng Tonn
 Miss de ganz gieren
 Op all déi schmieren,
 Déi zum Altoor
 Kéimen all Jor.

Lëtzeburg, den 10. Junny 1830

(Dr. Glaesener.
 Le Grand-Duché historique et pittoresque, 1885.)

Ofscheet vu' Letzeburg.

*Letzeburg, du heerlech Staat,
Muss ech fun der scheeden,
Dir, dé ech só giären hat?
Fort sin all meng Freedem.*

*Vun en all, dé ech hu kannt,
Muss ech Ofscheid hoien.
Ech gin an en anert Land,
D'Götter hun't befoilen.*

*Aedde da', mei léift Maré,
Denk wé fré mer woren.
Ech gesin dech nun net mé,
Bes no laange Jo'ren.*

*Jenné! nach eng Zockerbees,
Wers de mer dach schénken,
Fir ze hoile mat op d'Rees,
Dass ech oin dech denken,*

*Sésé, du mein hierzecht Kant,
Du mei Rösesteckelchen,
Hief dach nach eng Gretz Verstand,
Komm hier an den Eckelchen.*

*'Tas jò kê Mensch den't geseit,
Komm, mei Rösesteckelchen!
Setz dech bei mech hier op d'Seit
Reech de róde Bäckelchen.*

*Denk, dass lang mer gi gescheet
Loos dech net só bieten:
Hoil dach nach eng Gretz Matleed
Héer o' meng Rieden.*

*Komm, a setz dech op mei Schòs,
Dass op menge Knéén
Ech dech, du meng Zockerrós!
Eemol nach ka wéén.*

*Gelt du wées et schons net mé,
Du mein hierzecht Liesgen,
Wé mer eemol muorgens fréh
Lógen an der Wiesgen?*

*Wat eng Blimmchen hun ech font
A bei hirem Plecken,
Wievil mool net hun ech kont
Em de Leif dech drecken.*

Ofscheid vu Lëtzebuerg

Lëtzebuerg, du heerlech Stad,
Muss ech vun der scheden,
Dir, déi ech sou gieren hat?
Fort sin all méng Freedem.

Vun en all, déi ech hu kannt,
Muss ech Ofscheid huelen,
Ech gin an en anert Land,
D'Götter hun 't befuelen.

Äddéi da, mäi léift Maré,
Denk wéi frou mir woren.
Ech gesinn dech nun nët méi,
Bés no laange Joren.

Jhännéi! Nach eng Zockerbees,
Wäers de mer dach schenken,
Fir ze huele mat op d'Rees,
Dass ech un dech denken.

Séiséi, du mäin hierzecht Kand,
Du mäi Rousestäckelchen,
Hief dach nach eng Grätz Verstand,
Komm hier an den Eckelchen.

'T as jo kee Mënsch deen 't gesäit,
Komm, mäi Rousestäckelchen!
Setz dech bei mech hier op d'Säit
Reech de roude Bäckelchen.

Denk, dass laang mer gi gescheed
Looss dech nët sou bieten:
Huel dach nach eng Grätz Matleed
Héier u méng Rieden.

Komm, a setz dech op mäi Schouss,
Dass op méng Knéien
Ech dech, du méng Zockerrous!
Eemol nach ka wéien.

Gelt, du weess et schons nët méi,
Du mäin hierzecht Lisschen,
Wéi mer eemol muergens fréi
Lougen an der Wisschen?

Wat eng Blimmchen hun ech fond
A bei hirem Plécken,
Wivill mol nët hun ech konnt
Em de Leif dech drécken.

Janus

Wësst dir wien de Janus war?
 De réimesche Gott vun der Zäit.
 En hat zwee Gesiichter;
 cent huet no hanne gekuckt,
 an d'Vergaangenheet,
 an eent no vir,
 an Zoukonft.
 Hut dir iech schon eng Kéier gefrot
 wat fir eng Fuerf séng Gesiichter haten?
 Ware se wäiss oder rout, blo oder giel,
 gréng oder schwaarz, gëllen oder sëlweg?
 Wäiss,
     blo,
         giel,
             gréng,
                 gëllen,
                     sëlweg,
 kënne se nët gewiescht sin.
 Rout?
 Jo dat kënnt sin ...
 well denkt dach nëmmen

un all di Kricher
 vu fréieren Zäiten,
 denkt u Pescht a Cholera,
 denkt un all dee Misär a Leed,
 déi an der Vergaangenheet begruewe leien.
 Do misst och engem Janus
 d'Schimt an d'Gesicht schloen,
 datt et nëmmen esou flaamt ...
 Schwaarz?
 Wann et de Janus haut nach gët,
 – an dat muss de Fall sin,
 well et gët ëmmer e Gott
     vun der Vergaangenheet
     a vun der Zoukonft
 (esoulaang wéi et nach eng Zoukonft gët)
 da musse séng zwee Gesiichter
 schwaarz sin,
 pechschwaarz,
     verbrannt
         a
     verkuelt
 vun de Bomme vun Hiroshima an Nagasaki.

René Kartbeiser

Tom Thies

Wee- a Feldkräizer an der Par Huncheréng

Fir datt nët alles soll verluer goen, wat an eisen Dierfer wor, wéi ech nach e Kand wor, hun ech mir d'Méi gemaach alles ze sammeln an opzeschreiwen. Ech well dann och haut, hei an dësem Heft vun der Aktioun Lëtzebuergesch, wou ech et a beschten Hänne weess, mat der Publikatioun vun där Sammlong ufänken, an dat mat där Par, an där ech opgewuess sin: Huncheréng.

D'Kräiz bäi der Millen

Op Gemengenägentem, bäi der Millen, um ale Kierchepad Fennéng-Näerzéng, stung a fréieren Zäiten e klengt Steekräiz.

Wéi den Här Schoulmeeschter Ed. Heyart (*14.12.1894, †18.8.1983) dem Chronist Raymond Dedieu 1937 verzielt hat, geet dat Steekräiz op e Muerd zréck.

Op där Plaz, wou dat Kräiz stung, soll e Bauer vu Bieréng (Burmerange) en Napoleonszaldot dout gschlou gehat hun. Dorop sollen d'Fransousen dem Bauer den Haff ugestach hun, dien dann och ratzekal verbrannt soll sin. Den Zaldot ower gouf op deër Plaz begruween, wou dat Kräiz nach bis zum éischte Weltkrich stung.

Am Wantermount (Januar) vum Joër 1937, sou schreift den Här Dedieu, hun ech nach zwéi Steng vun dem Kräiz fond, den éneschten Deel, an nach eent méi grousst Stéck, warschénglech d'Mëttelstéck. Et wor kee Buschstaf an och keng Joërszucl ze gesinn.

D'Mooss vun dem klengem Steen wor: 0,20 + 0,08 héi, 0,26 breed an 0,20 déif; vun dem gréisseren: 0,84 héi, 0,38 breed an 0,20 déif. (Haut, am Joër 1988, as vun dem Kräiz näischt méi ze gesinn.)

D'Schëtzeckräiz vun Näerzéng

Lit steet mat der Face no Süde geriicht, op engem klengen Hiiwwel, un der Strooss no Biergem a Schëffläng, dirckt hannert der Eisebunn: op Näerzenger Bierg genannt. Ägentemer as

D'Schëtzeckräiz vun Näerzéng, op der Héicht fir no Schëffläng, aus dem Joër 1735

haut d'Gemeng Betebuerg. D'Akerland beim Kräiz huet 1937 der Famill Ruckert vun Näerzéng gehéiert, déi et vum Probitär aus dem «Schëtzenhaus» vun Näerzéng kaf hat. D'Leit «a Schëtzen» haten dat Kräiz oprüchte gelooss, fir datt eiser Härgott hirem Meedchen, dat nët wuesse wollt, sollt hëllefén. Sou huet dat Kräiz och den Numm «Schëtzeckräiz» krut. Déi lescht Leit aus der «Schëtzefamilj» woren de Jacques Niclou vun Näerzéng a s'eng Fra, gebuere Angelika Schmit vu Bartréng.

D'Schëtzenhaus wor eng Wiirtschaft mat Sandkelebunn. (Sou huet den Här Nic. Dupont [*1869, †1941], Wiirt zu Näerzéng, dem Här Dedieu et 1937 verzielt.)

Sein Zweck als Scenkräiz huet d'Schëtzeckräiz erfüllt, bis d'Par Näerzéng no Huncheréng ver-

D'Kräiz um Schintgens-Haff

Vun deem uralen Kräiz, dat Joërhonnerte laang an der fräier Natur stung, as nëmmen nach eng Sandsteentafel, eng duebelsäitig Plastik iwreg bliwwen. Se steet an engem Deel vun hirer fréierer Sail, no Weste gedréit, un der Stroossekräizong no Käl, un der Gaardemauer vum fréieren Näerzenger Haff, och Ruddenhaff oder Schintgen's-Haff genannt (haut Fernand Mersch). Am Joër 1937, wéi äis de Raymond Dedieu schreift, huet dat Kräiz der Lëtzebuerger «Abteilung für Billige Wohnungen» gehéiert, an as bis zum Joër 1883/84 nach all Joër weingstens eng Prässëssioun (Zerläichendag oder Puelesdag) dohin organiséiert gin. D'Proprietären, déi zu Réimech gewonnen haten, hun deemools eng Kapellchen ëm dat Kräiz baue gelooss, sou datt vun do un de Sege bäi de Prässëssiounen virun der Kapell konnt gespent gin.

Wéi du spéider (1902) d'Mauer mat Kallek beworf gouf, gouf de Sockelsteen, deen deemools nach gutt ze gesi wor, ewech gerass.

De Kräizsteen staamt aus dem Joër 1613. D'Joërszuel as am Relief um westlechen ënneschten Deel vum Kappstéck ze gesinn. Déi siichtlech Deler, Kappstéck a Kapital sin zou der Gaardesäit nach gutt erhal. D'Säit zou der Strooss as awer duurch d'Witterong an duurch Bouwenhänn (?) ellen zougeriicht gin. Déi riicht Bildtafel mat schréi zoulafendem, un der Westsäit gerassener Kornisch, stellt op deër Bildfassad d'Kräizigong vum Christus duer, mat Doudekapp a gekräiztem Gebeen um Fouss vum Kräizstamm.

Als Dekoratiounsstéck dréit deen ofgerënnten ënneschten Deel vum Kappstéck zou béide Säiten e Léiwekapp mat vermensschlechtem Gesicht. D'Plastik un der Ostsäit as eng Duerstellung vum hellge Méchel (Michael), dee mat der rechter Hand e Schwäert zéckt, an der lénker eng Wo hält: an de Woschuelc leien eng mënschlech Figur an eng Déieregestalt, déi sech d'Riicht halen. Dat wëllt son, datt Mënsch an Déier viru Gott gläichberechtigt sin. Dorënner as op engem Plateau, deen eppes ervir steet, d'Gottes Lämmchen mat engem Fändel erausgemässelt. Riets a lénks vum Lämmchen as an Héirelief déi zwéi Buschtawen M.S., sécher de Monogramm vum Opbauer, markéiert gin.

Moossen: Kappstéck: 0,67 m héi, 0,54 m breet an 0,12 + 0,065 m déif.

Kapital: 0,11 m héich, 0,24 m breet an 0,26 m déif.

D'Ganzhéich as: 0,78 m. D'Monument steet 1,32 m vum Buedem.

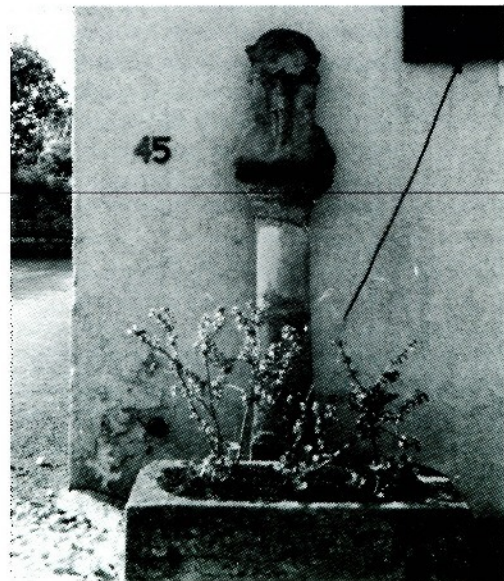
(D'Kapell as haut [1988] an engem schudderegen Zoustand.)

Iwwer dat selwecht Kräiz huet den Här Paschtouer Nic. Dostert véierzéng Joër méi spéit dat hei geschriwwen:

Kräizer un Haff vum Fernand Mersch

Zwee Kappstécker vun ale Kräizer aus dem Joër 1613 sin am Giewel vum uralen Näerzenger Haff, deen nei restauréiert gouf, sin do agebaut gin. Un der viischer Fassad (Strooss Huncheréng-Näerzeng) e Schof mat engem Fändel, un der hënneschter Fassad en Engel mat enger Wo. Béid Kräizer stungen nach bis virun e puer Joër un der Haffmauer vum alen Haus. Bedauerlecherweis si se bei der Restauréierung vum Haffhaus an de Giewel gesat gin, a wéi dee beworf gouf, si se mat Speis zougeworf gin, sou datt een haut mengt, et wär eng kleng Dekoratioun an der Mauer.

D'Duerfkräiz vu Fennéng

D'Duerfkräiz vu Fennéng, um Haff «do Iwwer», vun der Famill R. Wester-Olinger

Iwwer dët Kräiz huet den Här Raymund Dedieu 1937, an däitscher Sprooch dat hei geschriwwen (vu mir iwwersat):

E Kräiz, dat no Nordosten kuckt, stäipt sech onopfälleg un d'Hausmauer vum Haff Wester, genannt «do Iwer» oder «an Iwer». Dësen Haff, deen dem Rentier Jean Wester vun Huncheréng gehéiert, gouf virun eppes méi wéi honnert Joër nieft dem Stammhaus Wester opgerücht. D'Kräiz dat an där Zäit, wéi Fennéng nach eng ege Par wor, soll a sénge fräie Joëren beim Stammhaus Wester, «a Comes» gnannt, gestan hun. Sécher fir nët ze hënneren, as et bei deen neien Haff gestallt gin, wou et och nach haut ze fannen as.

Virun 30-40 Joër wor d'Kräiz vun engem Gespann, dat an den Haff wollt afueren, ëmge worf gin. Och amerikanesch Zaldoten koumen am Joër 1918 nët mat hirem Auto laanscht an hun d'Kräiz ëmge worf, wat em nët grad guttgedon hat. De Piechter vun haut (1937) huet zou béide Säite Klammrousen ugeplanz. D'Material vum Kräiz as Sandsteen, deen nach nët allzevill gelidde huet.

E simple Sockel aus Steen huet dës Moossen: 0,46 m héich, 0,79 m breet an 0,77 m déif, en dréit cng sech no uewe verjéngend, duurch d'Ëmfale gebrache Seil mat héicher Basis (1,36 m héich, 0,86 + 0,76 m Ëmfank).

Detail vun dem selwechte Kräiz

Dat laanggestrecktent Kappstéck, dat ënne méi wäit, rondlech, an iwwerdaacht as, huet d'Moossen: 0,81 m héich, 0,25 + 0,45 + 0,29 + 0,33 m breet an 0,15 + 0,20 + 0,12 m déif, a stellt onser Härgott um Kräiz duer. Den ënneschten Deel vun der Sail dréit dës Aschréft:

NICKLAS KIFER
UND SEINE EGEMALIN
CATARINA FFLIGS

D'Ganzhéicht vun dësem Kräiz as 2,63 m. (Mech opgeklärt iwwer dëst Kräiz huet mech den Här Aloyse Hellers, Piechter vum Haff Wester, an den Här Schoulmeeschter Eduard Heyart.)

Weider schreift den Här Raymund Dedieu:

Op ménger «Kräizfahrt» duurch d'Land, kouw ech den 11. 12. 1930 no Fennéng, wou ech hannert der Kapell e kléngt putzescht Grafkräiz, mat der Joëreszuel 1795 fond hun. Et hat op der Rocksäit dës Aschréft:

FRANT
Z. SADEL
LER-IST-GE
STORBEN
DEN 17
MAEI
1794
R.

De Papa Hellers, Ägentëmer vum Haff «a Jux», deen am Wanter 1937 gestuerwen as, huet ëmmer verzielt, dee Gedenksteen wir an der Gassel beim Haus Hellers opgestallt gin, fir d'Gedenken un e gewëssene Sadler, dien no der Franséischer Revolutioun erstach opfond gi wär. D'Läich hätten se deemools an d'Famijegraf vun der Famill Hellers begruewen. D'Kräiz wär em 1920 ewech geholl gin, well d'Famill en neit grousst Kräiz hätt oprüchte gelooss.

Dat alles gouf och vun de Gesächter Hellers esou weidgedroen. D'Kräiz kouw hannert d'Küirch leien. Wéi ech (Dedieu) dat Kräiz 1936 wollt nach eng Kéier fotograféieren, wor et verschwonn. All Siches, och bäi de Gemengeninstanzen, hat kee Sënn, et as bis haut nach nët erëm fond gin.

De Piechter vum Haff Wester, Aloyse Hellers, Bouf aus dem Haus Hellers, mengt aus Verzielt

vu sänge Virfuere eraus gehéiert ze hun,
d'Kräiz misst fréier an der Gässel gestan hun.

Et as méiglech, datt dcc Steen, mat deem aus
Butschebuerg (Budersberg) stamendem, 22 Joër
ale Frantz Sadeler ze dun hat. Dëse Frantz
Sadeler wor de 6. 1. 1794 zu Diddeléng bestued
gin, wor «Klöppelmann», an as an den Doude-
léschte vun der Diddelénger Par agedroen.
Numm an Doudesdag stëmmen iwwereeneen.

Nom Paschtouer Wilhelm Zorn séngem «Der
Luxemburger Klöppelkrieg» wor d'Sammelplaz
vun de Butschebuenger Fräiwëllegen an de
Fennénger Wisen. 'I' as gutt méiglech, datt de
Verwonnten sech nach bis an d'Gässel ge-
schleeft hat, an do zesummegebrach as.

Wéi gesot, dat alles as nëmme Spekulation, well an de Parbicher vu Fennéng an Huncheréng, oder an de Gemengenakte vu Betebuerg oder Diddeléng steet doriwwer näischt. Am Zivilstandsregister vun Diddeléng vum Joër 1794 as eng Doudesurkund, déi seet: «Anno domini 1794 die decima septima mensis may» circa sextam matutinam obievunt in «territorio de Dudlingen».

«franciscus Sadeler agricola de budersbergh à
tatis sua viginti duorum citer armorum.»

Umierkong:

Verschwonne Kräizer

Aus engem Akt vum 16. 2. 1630 geet erfir:

«Anton Fouss aus Hüncheringen verpfändet
Land, gelegen «uff Bich bei dem Kreuz»

Kuck och: Schon Bd. I Sait 108

Well nach am 17. Joërhonnert de «Véierhäre-
bësch» bis bäi d'Duerf gereecht huet, as et haut
schwéier, wann nët onméiglech, déi Plaz, wou
dat Kräiz kënnt gestan hun, erëm ze fannen.

Fir déi Aarbecht hei ze maachen, hun ech d'Hël-
lef vun den Hären

Wildgen Benoît vu Fennéng,

Léon N. Nilles vu Lëtzebuerg,

Pol Dreis, † 1987 vun Huncheréng

gebraucht, ech soen denen dräi e grouse Merci.

Fotoen: Collectioun Tom Thies

Disco

Vu fären héiers d'et scho wéim'ren,
bal domp, bal spatz, bal lues, bal haart:
't sin d'Musécksboxen, déi sou jéim'ren,
si hu well laang genuch gewaart.

D'Schouldire si knaps opgesprongen,
da geet et lass, da gi se un,
mat hire «Feierstil», eis Jongen,
an d'Medercher gläich hannendrun.

Scho steet e ganze Schwaarm Japaner
um 'l'réttoir do ze hënneren,
an heiandsdo kënnt och en aner
emol dertëschent glënneren.

Wann d'Dir opgeet, da kënnt e Gallem
vun Damp a Jazz a Beat eraus.
Beim Comptoir sucklen se mam Hallem
hir Cola an hir Jus-ën aus.

Hei stéiert kee, keng Mamm, keng Pappen,
hei fillen se sech wuel, eis Teens.
Hei sprangen d'Stiw'le mat de Schlappen,
hei danzt de Samett mat de Jeans.

Elei, elo, an däischtren Ecken,
do sëtzt eng Koppel Hand an Hand.
Si komme sech hir heemlech drécken –
hatt as nach bal e richtigte Kand.

Hei brauchen se kee Mask ze droen,
hei mécht ee wéi een denkt a fillt.
Elei, do kann een alles soen –
doheem gët munches virgespillt.

Hei liewen se mat hiresgläichen,
hei sicht deen ee beim aanren Halt.
Hei gin och leider munnech Wäichen
fir d'spéidert Liewe falsch gestallt.

Jhemp

Aloyse Schmitz

Schwätze mer dann all eng aner Sprooch?

De Pir Kremer huet e Sonnden, den 13. Mäerz 1988 a séngem Staminé um Radio gesot, wann een dem Kochen Heng säin neit Buch «Halte à la Falsification de l'Histoire»¹⁾ iwwer de Gomands-Prozess gif liesen, hätt een herno den Androk, se giffen eis nach allcrhand an der offizieller Geschichtsschreiwung verstoppen.

All Mënsch, deen a séngen Zeitungen nët nëmmen d'Doudesannoncen, mä och op der Kultur- a Veräinssait liest, weess datt et zanter e puer Méint haart hier geet an de Geschichtskreesser zu Lëtzebueg.

Wourëmmer geet et?

Nom Krich goufen et hei am Land Geschichtspromesseren, wéi di Hären Herchen, Marguc oder Meyers, déi eis Schoulbicher geschriwwen hun.

Et goufen och Leit wéi d'Abbeë Maertz a Rasqué, déi de Krich am Éislek beschriwwen hun.

Di éischt hun hir Bicher, wéi nach haut all Schoulbicher, aus aner Bicher zesummegebroen, dat eent erausgestrach, dat aner émschriwwen, an nach eppes aneshtes och alt emol sou gesot, datt mer gesot kritt hun: «Dat do brauch der nët ze léieren»

Op hir Manéier waren déi Bicher komplett. Och wa wichteg Froen an Evenementer an engem Wuert zréckgehalé gi sin. An dobäi as an de Schoulen souwisou nëmme bis bei den éischte Krich 1914-18 ze léiere gewiescht.

Mir hun eis alt ëmmer gefrot, fir wat mer näischt vun nom Éischte Krich gesot kruten. Iwwer d'Hitlerzäit vu vir an am an nom Krich 40-45 si mer an der Schoul guer näischt gewuer gin. Dann hu mer eis di déck Bicher vu Maertze Josy an Rasqués Fritz aus dem Stoffeschaf geholl, se gelies a gemengt lo wisse mer alles.

Mee du op emol sote Proffen, dat wiren nëmme Seërcher, déi di zwee nom Krich bei de Leit – sou wi d'Bridder Grimm – gesammelt hätten,

fir denen am Minett ze soen, wéi batter et Krëschttag 44 am Schnéi am Éislek war.

Dono sin Expären opgetratt fir dat, wat dët Joërhonnert geschitt as, z'explizéieren. Et sin och deier Albumen iwwer eisen Haff erauskomm an d'Resistenz huet Broschüren drécke gelooss. Virwëtzig wéi mer waren, hu mer och alt emol Saache gelies, déi mer bal wéi Bicher, déi um Index stungen, an d'Hand gedréckt kritt hun. Nëmme als Beispill: dem Nik Welter säin «Im Dienst».

Ebeemol wouste mer, datt d'Fransousen 1919 näischt méi mat eis wollten ze din hun a mer dofir bei d'Belsch getréppelt sin, datt den Här Emil Reuter d'franséisch Arméi gebiedelt huet fir eis Chamber ze besetzen, datt mir hei eng kommunistesch Republik am Land haten . . .

A lues a lues – awer do war eis Generatioun schon aus der Schoul – guffe Skandalgeschichten, esouguer vun eise krëschtliche Ministeren, erzielt an et sin Zeien opgetratt, déi derbäi waren.

Mä et sin nach ëmmer Joseph-Bech-Plazen, Pierre-Dupong-Bulvaren, Emile-Reuter-Avenüen agewiën a geseent gin. Da soten d'Leit alt erëm: «Si wäerte jo awer keng Stroossennimm u Männer verdelen, déi nët propper waren», an d'Leit hun sech erëm un di offiziell Versioun gehalten an hir Helde weider veréiert.

Wéi oft as da geschriwwen gin, et sollt een dach nëmmen denen nët gläwen, déi hiirt egent Nascht beschäissen?

Neierdings, wou et am Land ëmmer méi ramouert, wou déi Zäit och bei d'Geschicht an nët bei d'Politik gerochent gët, gi mer ëmmer méi zesummenhäng gewuer. Eierlech Männer a Fraen, déi sécherlech näischt mat Revoluzzer ze din hun, schreiwene oder soene, mer wire nët lauter Helde gewiescht a bestëmmt nët vun Helde regéiert gin. An an deem Abléck trëtt eng nei Generatioun vun ausgebildeten Historiker op, déi

verdedechen där Geschichtswouréchten, déi am Gaang waren ofzabledieren.

Souguer an der Synagog zu Lëtzebuerg as eppes geschitt, wat ville vun eis nët aus dem Kapp geet: De Consistoire huet den Här G. Heischbourg invitéiert fir säi Buch iwwer d'Lëtzebuurger Exilregierung virzestellen an eventuell ze verdedechen. Eis Ministeren zu London, déi d'éischt a Frankräich an du a Portugal waren, hu wiirklech rose wéineg fir d'Lëtzebuurger Judde gemaach, dat soen déi betraffte Familje selwer. Mä wéi du an der Synagog de Pol Cerf, en Zic vun deemools, dem Här Heischbourg präzis Froe gestallt huet, du as en esou ausgepaff gin, datt di ege Leit – d'Judden – nët mi su king waren, fir ze mucksen.

Wéi dee selwachte Pol Cerf denen neien Historiker an der Press virgehät, si wiren um Holzwee, wann se nëmmen eppes giffe gutthalen, wat mat gestempelten Dokumenter beluegt as – a mer wëssen all wéivill Lännerloen, besonnesch däitscher aus dem Krich bal heifir bal dofir verschwonnen sin – du gouf en alt nees, an nët ze knaps, vun egene Leit crémgeholl, vun der Gauch.²⁾

Wann de Kochen Heng mat Dokumenter beleet – wéi di jonk Historiker et jo ëmmer verlaangen – datt 1945-1947 esouguer virum Geriicht 114 Zeien ënner Eed bei Geleënheet vum Gomands-Prozess ausgesot hun, fir der Exilregierung um Jhilly ze flécken an nach haut di offiziell Schreifweis duerchernee bréngen, da liest een iwwerall iwwer dat Buch, nëmmen nët an eiser gréisster Zeitung.

Wat as da nëmme lass gewiescht, datt mer näischt dierfe wëssen iwwer déi Zäiten?

Fir wat mauerer déi vun der däitscher Schoul sech dann an a soen, nëmmen Dokumenter giffe beleen, wéi et war? Fir wat losse se di franséisch Approsch nët gëllen, déi seet, et misst een awer sécher och emol déi ze Wuert komme loossen, déi deemools derbäi waren, a Fotoen, Zeienaussoen vun dcnen, déi haut nach liewen, Berichtter vun dobaussen asw. materanhuelen.

Mer gammse jo all no der Wourécht!

Lo héiere mer, datt eis jonk Medercher a Jongen aus de groussc Schoule solle Konferenze gehal kriéien. Fir se bei der Staang ze halen?

Woufir därf een d'Klack vun de sougenannte Kontestatären, déi deemools derbäi waren, nët héieren. Di jonk Leit sollen dach zu selfstännege a kritesche Biirger erzugin. Eis Zäit vum pure Béchsen am gedéllege Glewen, ouni kucken ze goen, as dach eriwwer, oder nët?

Et gët héich Zäit, datt mer och déi ze Wuert komme loossen, déi hei am Land an dobaussen do bāi waren a sech haut nët huele loossen, wann et drëm geet, fir dat ze soen, wat se vu sech selwer wëssen. Och wann et gif een Ament wéi doen a wann eis Helden eng Fieder um Hutt misste fale loossen. Da stingen se jo nach ëmmer nët ganz plakeg do.

Mä wann de Kréimesch Pir um Radio mengt «se» hätten eppes ze vestoppen;

A wann de Brauns Josy am Almanach 88 fret «Wien huet Angscht virum Henri Koch-Kent?»;

a wann déng Frënn doch op der Strooss unthalen a froe, fir wat exponéiert Responsaabler, déi s De kenns a vun denen s de wëss, datt se déi respektéieren, déi se beetschen, fir wat se esou haart Wieder wéi «nëmme Journalisten a Pseudohistoriker» fale loossen fir Kochen Heng oder Cerfs Paul oder aneren eler Matbierger eng ze dixer,

da stees De do, wéi am Hebbel séngem «Maria Magdalena» de Papp, deen um Fenn scet: «Dich verstin d'Welt nët mei!

1) Henri Koch-Kent: Halte à la Falsification de l'Histoire
Le Procès Gomand 1945-1947;

114 témoins contre le gouvernement Luxembourgeois en exil
160 pages - 450 F - Librairies et chez l'auteur
CCP 48847-56

2) En hat et och nët gutt gemengt mat de Jongen, wi en se su no bei de Le Pen geréckelt huet. Dorobber hu jo och d'Proffë géintwert.

d'Kannerzäit

Wéi schéin as et, nach Kand ze sin a sech dem Spill ganz hin ze gin.

O, losse mär him gär déi F'rad et kënnt vum selwe spéider d'Läd.

D. E.

Josy Ourth

En ale Krëgéiler

Endlech, endlech mol e bloen Himmel, cng hemeleg, frëndlech Sënnchen. An elo huerteg, huerteg Block a Stëft agestach a sech wif op de Wec gemaach, direkt an d'Stad. – En häreleche Bléck vun der «Corniche» erof an d'Ënneschtstad. Ech hu mech op d'Säit niewent d'Maierche gestallt fir datt keen hanneru mer op d'Blat luusst. Dat hun ech nämlech um Stréck. Meeschtens sichen ech mer cng roucg Plaz, wou kee mech stéiert. Nëmme net an de Verkéier. Du huus knaps ugefaangen a schons kënnt en Auto geschoss. Du spréngs op d'Säit, waarts a fiirs mat dénger Aarbecht virun. O Misär, nammeleccen! Dës Kéier e Liwwerwon, dee rackscteg virun dénger Nues stoe bleift. De Chauffeur klëmmt eraus, verschwénnt a weist sech net méi. Ech froc mech wéi déi aner et fäerdeg bréngen, matzen am Verkéier an och mol an engem Trublement e Bild ze molen.

«Hä, hä Meeschter», hécien ech beemol cng Stëmm ruffen. Ech kucken ëm. Vis-à-vis, op cnger Bänk en alen Här, dee mam Fanger op de Buedem weist. O je, op en Hoër hätt ech op e flappegen, där berühmter Kéip ecn, getruccen. De Mann op der Bänk an engem Äifer. «Eng gellec Saucerei! 't as ee well an der Däischtert bal net méi sou kéng aus dem Haus ze goen, well ee fäert, jidder Moment an sou eppes ze trëppelen. Trottoirë begladdert vun engem Enn zum aneren. Wiem scng Schold? Wann Der se gesitt mat hire Fiffië kommen, ouni Regar, mat cnger Onverschimtheit, Selbstverständlechkeet ounigläiche se gewäerde loossen, hir Kéip den anere Leit flatsch virun d'Hausdir ze leën, amplaz am Kulang, dann as et fir d'Gielzecht ze kréien. A wann ee se zur Rieds stellt, da gi se och nach rosen, se géiwe Steire bezuelen an domat basta. A mir aarm Däiwele kënnen de Knascht wechman. Ma git dach mol bis an d'Groussaass, da gesitt der Rädelen do leien, datt et engem iwuel gët, obschons op verschidde Plazen extra dees Geschir de Leit zer Verfügung stect, fir datt se den Dreck vun hire Chéiri selwer wechma kënnen. A fir d'Vrecken net. An dann heescht et:

haalt Är Stad propper. Naischt géint déi aartlech Déieren, am Konträr. Déi kenne jo net derfir.»

O Mamm o Mamm, wéini geet en? Ka jo naischt man csoulaang den Ale mech net mat Rou léisst.

«A propos, wat haalt Der vun där blöder, neier, moderner Molerei, Mossiö?» – Du Léiwer, e gët sech net. Ech gin. – «Wéi, git Der schons?» – «Ma wéi Der gesitt. D'Loscht as mer beemol vergaangen.» – «Sid dach net sou domm. Maacht et wéi Är Kollegen. Den Apparat geholl an net gezéckt. – Mäi léiwen Här, wann ech lech alles verziele géif wat ech hei op déser Plaz mat méngen egeenen Aë gesinn hun, Dir géift Iech fatzeg wonneren.» – Fort, nëmme fort! Huerteg, huerteg! «Äddi!» – «Bleift nach e bësselchen, mir zum Gefalen, wann ech glift! Sin esou eleng an Dir sid nach deen cenzege Mënsch mat deem ech, en ale Pensionéierten, e verstännegt Wuert schwätze kann.» – «Gutt, dann nëmme e Moment, soss kréien ech de Bus net méi.» – «Kommt, sëtzt Iech bei mech» – «Wéi Der wëllt. Also, wat hu mer nach um Häerz?» – «Nach eng Kéier, wat haalt Der vun där berühmter moderner Molerei?» – «Ech sin nëmme e bluddegen Amateur, net méi an net manner.» – «Är Menong als Hobbykënschtler, wann ech froen dierf.» – «Derno.» – «Da soen ech lech et, wann Der net sou kéng sid. Dec gréisste Schwindel deen et gët, huet eemol e bedäitenden, unerkannte Konschtkritiker a Schrëftsteller geschriwwen. Ech hun deen Artikel rausgeschnidden an en nieft mäi Bett gehaangen. Also, wéi schons gesot, de gréisste Bluff. E Rondel, e Punkt, hei e Flapp, do cng Flaatsch, Sabbelen a Sprézen, an dann eréischt dec Mitschmatsch vu bluddege Faarwen, kräiz a queesch Gruhleg, soen ech lech. Vu Perspektive, Anatomic net ze schwätzen. Se klaken lech en A op d'Stir wéi e Knapp. A wann een se fret, da quatschen se lech eppes vir, et kënnt dëst sin, et kënnt dat sin. Ma, si wëssen et selwer net. Wat wëllt Der hun, Scharletangen, déi de Geck an de Spott mat de Leit man, hun ech gelies. Datt esou

Elly Schmit-Weber

Den «Äppel Franz» wiert sech...

Grafik: Nico Maria Klein

Den Ufank vun der Geschicht vum Äppel Franz läit ongeféier drësseg Joër zréck. An engem Bongert beim Duerf sollt deemools en Haus gebaut gin. All déi al Uebstbeem an der grousser Wiss si gläichens dës Buedem ofgeseet gin. Hire Stamm an déi déck Äscht goufe versuergt fir herno eng Kéier an der beschter Stuff an der Schminni, verbrannt ze gin. Hir Wuurzele goung mat dem Stackheel, a mat vill Schweess, aus dem Buedem erausgehaen. Elo konnt gebaut gin. Wéi d'Haus fäerdeg do stoung, goung nach e kleng Park ugeluegt, wou eng Strooss derduerch goung.

Déi äerdeg Leit, déi dat alles an zwee Joër geschaaft haten, sollten hiren Aen nët trauen, wéi se op eemol gesinn hun, datt mëtten an der schéiner Wiss aus dem Buedem en onméiglecht,

onbestëmmt a verkrëppelt Dénge erausgewuess as. De Bopi aus dem Haus sot, dat wir déi Plaz, wou fréier deen décken Äppelbam gestanen hätt. Lit war vergiess gin, all séng Wuurzele déif genuch aus dem Buedem craus ze huelen, an deen ale Jong as erëm als en Tausch ausgeschoss.

Deelweis aus Virwëtz, deelweis aus Lidderegkeet, huet en déckt Joër kech sech méi ëm dat hëlzen Dénge bekëmmert. D'Fréijoër duerno awer war déi Saach e Meter héich a si huet wonnerschéin, prächtig gebléit. Jiddferéi war verwonnert. Am Hierscht hat de Kärcl eng ganz Dose kleng verknaddert Äppel. «Do», sot de Bopi, «ech hu jo ëmmer gesot, datt deen nees ausschéisse géif, mäi Pätter Franz hat dee gesat, wéi ech nach kleng war.»

Vun dem Dag u war d'Famill sech eens, dat Dénge do emol wuessen ze loossen an et krut dann och en Numm «Den Äppel Franz». En huet sech zou engem schéinen décken Tausch entwéckelt, as gewuess a gewuess a krut all Joër méi Äppel. D'ganz Famill profitéiert haut vun him, am Summer als Schiethaischen, an deen Zenner Äppel, deen hien all Joër kritt, gët esou e gudde Geschmaach am Viz; well et schéngt wéi wa scho fréier d'Äppel zu soss näischt ze brauche gewiescht wieren. Esou sot op alle Fall de Pätter Franz.

Wann haut am Park den Trakter beim Grasmeien emol dem Tausch ze no kënn an et gët Blessen, da laacht den alen Borscht sech an d'Fauscht an denkt: «Probéier du et och erëm, mä ech, den Äppel Franz, si méi zéi wéi s de mengs, och dës Kéier gin ech nach nët zegrond. Keng Aangscht, bis den nächsten Hierscht si méng Wonnen erëm geheelt an ech hu gewëss erëm méng Äppel, déi dir gär huet. Ech gi mech nët an ech wiere mech mat Hänn a mat Féiss!»

Claude Bache

D'zouë Paart

(fräi no der Geschicht «Das Geheimnis des Türschlosses» vum Roland Kübler)

’T war emol eng Kéier e räiche Kinnek, deen alles hat, fir glécklech an zefridden ze sin: eng schéi I’ra, eng wonnrcbar Duechter, e staarke Jong, dee säi Räich eng Kéier ierwe sollt, eng stabill Gesondheet, grouss Länncreien, déif Bëscher, an denen hien op d’Juegd goe konnt, a schliisslech en zefriddend Vollék, dat him d’Trei gehal huet a gudde wéi a schwéieren Zäiten. En hätt also wirklech all Uursaach gehat, zefridde mat sech selwer ze sin.

Eng Suerg hat de Kinnek awer: en hat Angscht, ganz schrecklech Angscht virun Abriecher, Déif a Mäerder. En huet gefaart, et kéint eng Kéier ee kommen, a säi Schlass abricchen an hien ëmbréngen.

Duerfir huet hien dee beschte Baumeschter aus séngem Räich engagéiert, fir him e Palais opzerrichten, deen esou sécher wir, datt nimools ee kéint dran abricchen an dem Kinnek säi Liewen a Geför bréngen. Dräi Joër laang huet de Baumeschter geplangt an e Palais entworfen, dee mat enger héijer Maucr ëmgi war, datt kee konnt driwwer klammen. Dräimol dräi Joër huet en dru gebaut, an du war de Palais mat där héijer Mauer fäerdeg. I’ir eranzekommen, gouf et nëmmen eng schwéier Paart aus déckem Goss, déi mat siwenavéierzeg Schlässer zougespaart war an déi keen opkritt huet, wann en déi richtig Schlässelen nët hat.

Deen Dag, wéi de Palais fäerdeg gouf, as de Baumeschter gestuerwen, nach éier hien dem Kinnek d’Schlëssele konnt iwvergin. Wéi de Kinnek dat gewuer gouf, war hie ganz niddergeschloen. Schliisslech hätt de Baumeschter nach een Dag kënne weiderliewen, nëmmen een eenzegen Dag...

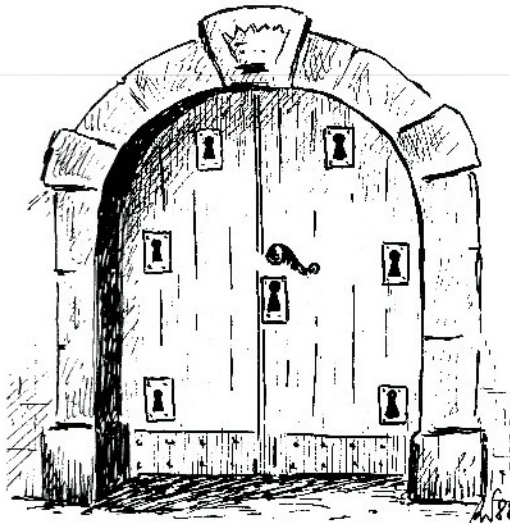
De Kinnek huet séng bescht Ministeren zcsommegetrommt an si an dem Baumeschter säin Haus geschéckt, fir datt si do no de Schlëssele siche sollten. Mä och nodeem se dräi Deg laang d’ganz Haus d’ënnescht an d’iewescht gekéiert haten, hun si och nët een eenzegen vun dene

siwenavéierzeg Schlëssele fond. De Kinnek wosst sech sénger I’länn kee Rot méi: hien hat dee schéinsten an dee sécherste Palais, mä e kouw nët dran, well e kee Schlëssele hat, fir d’Paart opzespäeren.

D’Ministeren hun nuechtelaang beroden, wat ze maache wir. Schliisslech hun si dem Kinnek virgeschloen, e grousst Fest beim Agank vum Palais ze feieren an do e Kongkur z’organisieren, fir ze kucken, wien datt d’Paart opkréich. Déi Iddi huet dem Kinnek gutt gefall.

Wéi de Mound am héchste stoung, sin d’Leit aus dem ganze Kinnekräich scho moiës fréi vun alle Säiten erbäigelaf, fir beim Fest derbäi ze sin. Alleguer hun se déi schwéier Paart mat där gëllener Klensch an dene siwenavéierzeg Schlässer bewonnt. Esou eppes haten si nach ni gesinn.

Lues a lues as awer een nom anere verschwonn, well keen sech zougetraut huet, déi Paart opzespäeren. Ëm den Owend waren nëmme méi e puer Leit do, ënnert hinnen de Meeschter vun alle Raiber, deen sech eng grouss Kaputz an

d'Stir gezun hat, sou datt kecn en erkannt huet. Hie goug kurajhéiert op d'Paart lass, huet e risege Schlësselbond an allerhand Dréit aus der Täscher gezun a sech un d'Aarbecht gemaach. Mat engem ganz gelunge gedréinten Drot huet hien an dene siwenavéierzeg Schlässer gevréckelt, Et huet och wiirklech comol gekléckt, mä op krut de Mecschter vun alle Raiber och nët comol ecn ecnzegt vun dene siwenavéierzeg Schlässer. Ganz niddergeschlon huet hie säin Handwierksgeschir zsummegegraf a gesot: «Esou eng Paart hun och ménger Liewen nach nët gesinn. Do sin esouguer ech mat ménger Konscht um Fnn.»

De Kinnek, dccn all séng Hoffnung an dee Mann mat der Kaputz gesat hat, war verzweiwelt. «Wien et fäerdeg bréngt, déi Paart opzemaachen», sot hien, «dee brauch sénger Liewe laang nët méi aarm ze sin, well ech schenken him e Véierel vu méngem Räich!»

Et huet wéi laang gedauert, op eemool koum de Meeschter vun allen Zauberer erbäigelaf. Aus sénger Zauberkéisch huet hien Zaubersalz crausgeholl, huet es an all Schlësellach gestreut, as mam Zauberstaf duurch d'Luucht gefüer an huet dobäi laang a komplizéiert Zauberformelen opgesot. 'T' huet gekréckelt an de Lächer, 't huet ronderëm geblézt a gedonnert, awer d'Paart goug nët op. Ganz dépriméiert as och de Mecschter vun allen Zauberer sénger Weegaang, well och hien hat mat all sénger Zauberkonscht näischt fäerdeg bruecht.

«Mäin halleft Kinnekräich schenken ech dccn, dee mir d'Paart opmécht», huet dorophin de Kinnek geruff. «A méng Duechter, d'Prinzessin, kritt hien och nach als Fra derbäi!» 'T' huet laang näischt bujhéiert. Eréischt nodccms d'Sonn ganz ennergaang war, koumen dräi Hexen. Déi eelst an déi ellenst vun hinne sot zum Kinnek: «Wann s du äis am plaz vun dénger Duechter däi Jong gës, de Prénz, da maache mir dir d'Paart op!» A sénger Verzweiwelung huet de Kinnek jo gesot.

D'Hexen hun sech zréckgezun, fir ze beroden. No dräi Stonnen endllech koume si zréck, hun e grousst Feier virun der Paart ugefaang, hu ronderëm gedantz, sin op hirem Hexebiesem geridden an hu firchterlech Kreesch ausgestouss. Wéi et Hallefnuecht war, huet déi eelst

an déi ellenst vun den Hexen en Aascht aus dem Feier gekroopt an as mat der Glouscht an all eenzelt Schlësellach gefüer. 'T' huet alles ronderëm geziddert, d'Fonke sin ewechgefueer, d'Leit hun sech widderenee geduckelt. D'Paart awer huet och nët emol een cenzege Zentimeter gewibbelt. An enger Roserei hun sech d'Hexen duurch d'Bascht gemaach.

De Kinnek wosst sech sénger Hänn kec Rot méi. Ganz niddergeschlo sot hien: «Wien elo nach d'Dir opmécht, dee kann de ganze Palais hun. Ech wëll en nët méi!»

Lues a lucs hun sech d'Leit alleguer verzun, a géint der Moie war nach jhust e Grapp voll virwétzeg Fraen an Männer do. Hei, op eemool koum e kleng Béifchen dohier gelaf. Nach éier de Kinnek hien zréckhale konnt, as de Béifchen op d'Paart lassgaang, huet sech op d'Zeiwespéitze gestallt, huet déi gëlle Klensch erofgedréckt, d'Paart mat dene siwenavéierzeg Schlässer goug wéi vun selwen op, an de Béifchen as an de Palais eragelaf.

Alleguer denen, déi ronderëm stoungen, ugefaang mam Kinnek an de Ministeren, hat et d'Sprooch verschloen. Lues a lucs si si zou sech komm an hu gesinn, wéi kleng de Mensch dach mat all séngem Räichtum a sénger Muecht as, wéi dacks en eng Léisung wäit ewech siche geet, am plaz vru sénger Nues ze kucken – a wéi dacks eng zouë Paart nëmmen an engem selwer as.

Richtig kucken

Villes, wat haarthäerzeg schéngt,
as séilesch bedéngt,
mat rengen Nerve geknéppt,
't as jhust eng rau Haut driwwer gestréppt.

Schued

Wéi Lieder si se, grad 'sou zéi
a baue Gruet a Gruet,
well léiwer gi se sech déi Méi,
wéi dir e kleng Luc.

Robert Sinda

Mateneen a fireneen

E grouse Gala-Musekowied ze Gonschte vum Hëllefswierk «Fondatioun Präz Henri – Präzessin Maria-Theresa» gung den 8. Oktober 1988 am Neien Theater an der Stad virun enger begeschteter Assistenz iwwer d'Brieder.

D'Schlussapotheos wor d'Uropféierung vum 4-sproochege Lidd «Mateneen a fireneen», dat vun eisem Comitésmitglied Robert Siuda geschriwen, vum Tony Schuster vertount a vun de Solisten Mady Durrer an Änder Hirt virgedroe gouf.

D'BIL-Band mat hirem Dirigent Daniel Giampellegrini huet dem Galaowend säi musekalescht Fëllement gin ('t gët eng Cassette an en Disque vum Lidd).

A.L.

R. Siuda

Mateneen a fireneen

Sou staark as wéi eng Eech am Wand
si Mënschen, déi zesummest
an d'Leift soll wéi eng Mammenhand
e Guide am Stuurm vum Liewe sin.

't gouf ons e Bauplang uvertraut:
L' Sonnenhaus ganz ouni Schiet!
An as et ecmol opgebaut,
erfëllen Dram sech a Gebiet.

Refrain: Dee léifste Jhst fir d'Mënschlechkeet
as aus dem Häerz séng I Hëllef gin,
well d'Äntwert an den Ae steet
als Spiegelbild vum Glécklechsinn.

* * *

*Wo Liebe Seelengärten pflegt
und Güte aus den Herzen sprießt,
dort ist der Brunnen angelegt,
aus dem die Lebensquelle schießt.*

*Erbalten wir durch Edelmut
die Träume einer zarten Welt,
wie klein dafür scheint der Tribut
und groß dagegen das Entgelt.*

Refrain: Verstehen heißt auch Mitgefühl,
sich in des Andern Spiegel sehn
und hin den Weg zum bebren Ziel,
der Menschlichkeit, zusammen gehn.

* * *

L'humanité s'appelle enfance,
elle est, douce comme un chant d'oiseau,
l'incarnation de l'innocence
et synonyme de joyau.

Aidons le monde à se construire
une solidaire fraternité,
que tous les hommes aient le sourire
et que leurs larmes soient évitées.

Refrain: Que nos efforts soient réunis
devant les maux et les déboires,
qu'enfin l'aurore des démunis
rayonne en cristallin espoir.

* * *

*In brotherhood we shall create
a land of promise and of pride,
a sunny world without a shade
unfolding, wide as life is wide.*

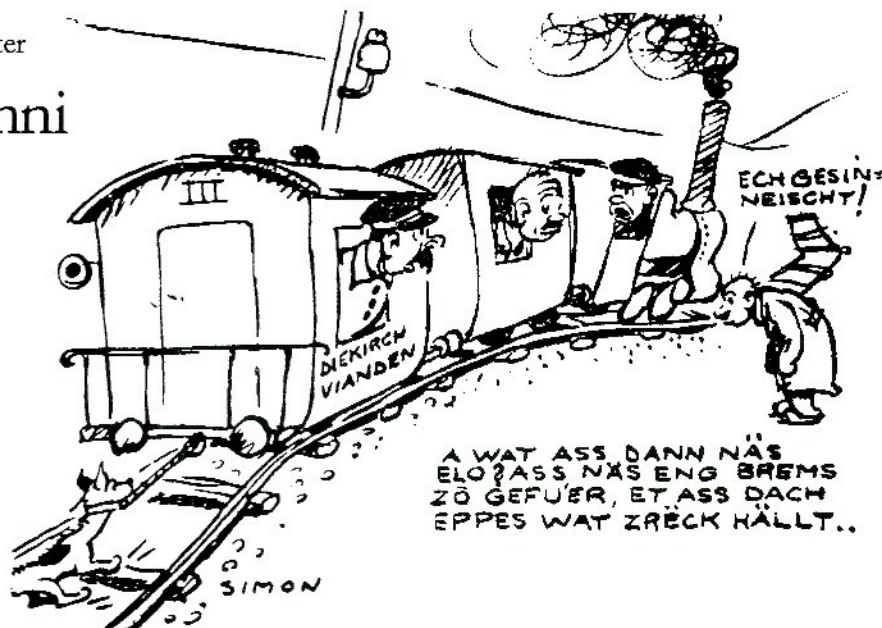
*We'll help and work that misery ends,
we are engaged in word and deed,
we'll build a wall with head and hands
against unhappiness and need.*

Refrain: To do one's share is noble art,
a real gift of heaven's grace,
may God help every human guard,
who's serving mankind's worthy face.

* * *

Jean Milmeister

De Benni

Wann ech hei vum «Benni» schwätzen, da mengen ech nët de Minister Benni Berg, ma en anere «Benni», dee vru Joëre landbekannt war an hautjesdaags e bëssen an de Vergiess geroden as: den Zichelchen, dee vu Veianen op Dikrech gefuer as. Den 9. Abrëll 1989 gët et honnert Joër, dass en ageweit gouf.

Eigentlech huet déi 14 Kilometer an 800 Meter laang Bunn am Ufank guer nët «Benni», ma «Jhangeli» gehescht. Anscheinend hat si de Numm vun dem Zichelchen vu Kruchten an d'Fiels iwverholl, deen en dem Jhang Knaff ze verdanken hat. Ma et war nët esou einfach, bis di Veianer hir Bunn haten. Wéi den 20. Februar 1882 de Réimecher «Jhangeli» den Houwald eropgefuer as, hun di Veianer sech op d'Bee gesat, fir och en Zichelchen ze kréien, an den 9. November 1882 hun drësseg Veianer dem Staatsminister eng Petitioun iwwerreicht, an deër verlaangt gouf, Veiane misst och eng schmuel Bunn kréien, déi et mat Dikrech verbanne géif. Dës Petitioun war vun de Konselljé vu Veianen a vun Dikrech a vun enger ganzer Rutsch Leit aus dem Kanton Veianen ënnerschriwwen. De Staatsminister awer huet d'Leit bei d'Chamber geschéckt an den 1. Dezember 1882 hun se do hiirt Gesuch iwwerreicht.

Zwee Joër drop gouf eng nei Petitioun fir eng Eisebunn Littelbréck-Dikrech-Veianen-Neierburg-Pronsfeld-St. Vith agereecht, ma de 4. Abrëll 1884 hun d'Deputéiert fir d'Nordflinn Ettelbréck-Klierf-Ëlwen-St. Vith gestëmmt.

De 27. November 1885 awer huet d'Regierung du endlech mat den Häre Léopold Taskin, Ingenieur zu Jemeppe, Jos Hanne, Industriellen zu Léck, a Gustav Bronta, Ingenieur zu Lëtzebuerg, e Vertrag ofgeschloss, fir dräi schmuel Bunn ze bauen: Dikrech-Veianen, Näerden-Marteleng a Waasserbëlleg-Gréiwemaacher. Dës Hären hun eng Gesellschaft gegrënnt, «Société des Chemins de Fer Cantonaux Luxembourgeois», déi den 28. Abrëll 1886 e Verdrag fir 95 Joër kritt huet. Durch en «arrêté» vum 11. Mee 1887 gouf den Tracé vun der neier Bunn festgeluegt, déi vun Dikrech bis op Tandel iwver d'Strooss gefuer as, zu Furen durch en Tunnel ënnert der Strooss erduerch, dann erof op Bettel an den Ourdall, durch «d'Hëllt» an iwver eng Eisebunnsbréck op Veianen.

Ugangs 1888, wéi d'Arbechten um Furener Tunnel am Gaang waren, koumen etlech Ingenieure vun de Kantonaliseisebunnen op Veianen, fir sech verschidde Schwiregkete vun dem

leschten Deel vun der Streck vu Bettel op Veianen unzkucken. An der «Héllt» sollt d'Bunn duerch den Hank op de «Rueder Woch» zougefouert gin an et housch, op Plaze wir haarde Fiels, ma op anere géif de Buccm rutschen. D'Delegatioun huet sech déi Plazen ugekuckt a sech zefridde mat dem Terrain gewisen. En anere Problem war déi eise Bréck, déi énnert de «Rueder Lään» gebaut gouf, well di Veianer hu gefaart, beim Äisgank a bei Héichwaasser wir d'Bréck ze niddreg a se géif vum Waasser matgerass. Den 10. Februar 1888 konnt d'Inspektiounskommissioun vun de Kantonalbunne feststellen, dass déi Angscht émsoss war, well d'Bréck hat dem Waasser an dem Äis stand gehalten.

Den 9. Abréll 1889 konnt dann d'Kantonalbunn Dikrech-Veiane feierlech ageweit gin. D'Lokomotiv war mar Guirlanden a mat létzebuergeschen, hollänneschen, belschen an däitsche Ländele geréscht, wéi den Zichelchen um 11 Auer vun der Dikrecher Gare aus iwwert de Gruef an d'Esplanade op Veianen zou gehuppelt as. Zu Veianen hun de Gemengerot an d'Musek op den Zichelche gewaart an e mat Kazekäpp a Musek emfaangen. Si ware stolz, dass si elo och hire «Eierwon» haten.

De «Jhangeli», wéi en deemools nach geheesch huet, hat véier Lokomotiven. Zwou dervu stungen am Schapp zu Veianen a hun sech all Woch ofgewiesselt, fir op Dikrech ze furen. Am Schapp zu Dikrech bei der aler Schwemm stungen zwou Reservelokomotiven. D'Personal vun der Kantonalbunn huet aus fénnef Mann bestanen: ee Chef de Gare, deen och d'Billjee verkaaft an d'Päck ofgeholl huet, een Zuchführer, ee Schaffner, ee Maschinist an een Heizer. D'Bunn gouf vun der «Société des Chemins de Fer Cantonaux Luxembourgeois» exploitéiert, där hiren Direkter den A. Willière war an där och d'Streck Nærden-Marteleng gchéiert huet, déi e Joër drop färdreg war. De Bau vun der geplangter Streck Waasserbëlleg-Gréiwemaacher as 1890 op de Prince-Henri iwwerdroë gin.

Den Zichelchen Dikrech-Veianen huet di Veianer méi séier op Dikrech gefouert a méi Touristen op Veiane bruecht, sou dass de Veianer Tourismus neien Opdriff krut an den 19. Mee 1893 gouf de Veianer Verschéinerungsveräin gegrénnt.

No dem éischte Weltkrich awer as d'Gesellschaft vun de Kantonalbunnen a Schwiregkete geroden a konnt hir Verpflichtunge fir den Énnerhalt an d'Personal nët méi anhalen. Op Virschlag vum Veianer Deputéierten Egide Pctges huet d'Chamber den 26. Dezember 1923 mat enger knapper Majoritéit e Gesetz gestëmmt, duerch dat de Stat déi zwou Strecken Dikrech-Veianen an Nærden-Marteleng iwwerholl an dofir en Emprunt vun annerhalfe Millioun opgeholl huet. Mat deem Geld gouf d'Kantonalbunn moderniséiert an et sin nei Driffween bei den «Ateliers Métallurgiques» zu Nivelles bestallt gin, déi 32 Sätzplazen an e 75 PS-Benzolmotor haten. Duerch dee Benzolmotor, dee vun der «Nationalen Automobil-Gesellschaft» zu Berlin gebaut gouf, krut den Zichelchen den Numm «Benni».

D'Rees mat dem «Benni» war zwar nët méi sou romantesch wéi mat den alen Damplokomotiven, ma et gung nach émmer gemittlech zou an de Wanter, wa Schnéi louch, hun d'Leit alt misse waarde bis d'Wicken ewech geschéppt waren, udder se hu missen crausklammen, fir hëllefen ze drécken.

Wéi de «Rudde Reuter», en Duanjee, deen zu Veiane louch, eng Kéier am Wanter owes spéit mat dem «Benni» heem gefuer as, war et glat an d'Maschinn koun nët vun der Plaz. Se hun alt Sand op d'Schinne gestreet, ma 't as kee Stéck gin. De «Rudde Reuter» huet vun Zäit zu Zäit op d'Auer gekuckt an en as émmer méi ongedëlleg gin. Op eemol sot en: «Lilo si mer scho bal eng Stonn énnervee a mir sin eréscht zu furen. Ma 't wir ee jo scho bal mat dem Schnellzuch zu Bréissel!» Du sot Jaffe Jhang: «Ma da bedinkt as, wat Dir elo Geld spoort! Wann Dir su laang am Schnellzuch op Bréissel déit fuaren, wat géif dat Geld koosten!»

Zu Veianen op der Gare koun Homësse Josefín bei de Chef de Gare a sot: «Ech heet gär e Billjee fir mam Benni ze fuaren!» – «A, Joffer Josefín», sot de Chef de Gare, «a wuer geet d'Rees dann hin?» – «Wat geet dat Eech uan, wor eech fuaren?» – «Ma Josefín», sot de Chef de Gare, «ech muss dat dach wëssen, soss kann ech Iech kee Billjee gin!» – «Abee», sot et, «wann Der meent, Dir misst et unbedingt wëssen, da soen ech Eech et: Ech fuaren an d'Stad bei e Minister!»

bëssche méi séier, du freche Bouf, du solls scho laang am Bett leien, aplaz dorëmmer Posten ze stoen. An iwverhaapt, ech hun nach e Wiertche mat dir ze schwätzen.» – Den Houscker kënnt an huet e Bouf an der Ketten; en zitt wéi en Onglécklechen an e bléist wéi eng Dampfmaschin, mä de Bouf wëllt nët viru goen. «Ech hu keng gestiicht, Houseker, ech wollt nuren op mäi Papp waarden, deen nach bei 'Pale Misch' mat der Kaart spillt. Méng Mamm hat mech geschéckt. An dun hun ech dech gesi mat dee laangen Hor a mat deem schladdrege Mantel, an ech hu gemengt, du wiirs en Hippie ... an dofir hun ech missc laachen.» – «E bëssche méi lues, Houseker, a wat fir e Fësch hues du da gefaangen?» – «Dat as ee gelleche Spëtzbof, dee mengt hie kënnt de Geck mat denen ale Leide maachen, deem wäerd ech mol Mores beibréngen...» De Marco aus der Sauergaass stong ganz verdaddert do virum Kleeschen. Sâi Mutt war him an d'Schong gerëtscht. De Kleesche mécht him e Fanger a kuckt him déif an d'Aen: «Dës Kéier loosse mer dech nach sprangen, mä du muss aner Saiten opzéien, soss geet et dir nët an d'Rei. Komm Houseker, loosc e lafen, ech mengen, en huet genuch gezappelt.» – «Dajee alt!» grommelt dee Schwaarzen, «mä maach, datt ech dech nët méi ze pake kréien, soss...» A schon as de Marco hopp an dovun.

«Lo hu mir äis laang opgehalen, séier nach an d'Garestrooss, do waarde nach vill Kanner op äis.» Dem Houseker sâi Won as ëmmer méi eidel gin, an och d'Rudde sin aus dem Sak an d'Haiser spadséiert. Am ieweschten Duerf war alles roueg wéi um Kierfent, nuren d'Pompel am Sprëtzehaischen huet wéi klorrose gedauscht, datt et dem Houseker bal Angscht gouf, wéi hien d'Trapen cropgeklotert as. D'Kiirchenauer huet Hallefnuecht geschloen, wéi de Kleeschen an den Houseker hiren Tour fäerdeg haten. Alles war ausgedeckt, keen haten si vergiess.

Uewen op der Déckweller Kopp gesouchen si op eemol eng Liichtchen. A wat as dat do? ducchten si bei sech. Do kann dach keen Haus méi sin. Mir sin dach nët um Michelsbiereg. – Ma wäreg, wéi si méi no koumen, stong virun hinnen eng Roulotte, matten an der Gewan ... A wéi de Kleeschen zum l'ënsterchen erageluusst

huet, do gesouch en um Dësch e groussen Ziedel, wourop geschriwwé stong: «Léiwe Kleeschen, ech sin de Jhempie aus der Minettsgéigend. Lich wunnen hei mat méngem Papp a mat ménger Mamm, a mat eisem Maisy. Et gefällt äis sou gutt hei, well et as wonnerschéin hei op der Sauer. Mâi Papp geet fëschchen ... a mir brauche kee Stëbs ze schlécken. Mâ ... lo wëllen s'äis fortjoen, well äis Roulotte nët an d'Landschaft passt, a well mir mat eisem Won d'Natur verschampléieren ... D'Jhendaarme ware schon eng Kéier hei a si hun äis d'Lewitte gelies. Léiwe Kleeschen, wann s Du et fäerdeg bréngs, datt mir kënne hei bleiwen, da bas Du dee beschte Kleesche vun der Welt ...»

Dem Kleesche gong e Stach durch d'Häerz. De Jhempie an d'Maisy waren dach esou brav Kanner. «Do musse mir eppes maachen, Houseker.» – «Lo gi mir direkt bei de Minister», grommelt den Houseker. – «Dat huet kee Wäert, deen as nët doheem, deen as ëmmer op der Rees...» Dee Schwaarze kriwwelt sech an den Hor. «Fich hun eng Iddi, Kleeschen, séier d'Faarwendëpercher erbäil!» – «A wat wëlls du domat maachen?» – «Grips muss een hun, Kleeschen, mir sträichen d'Roulotte un, grad wéi dem Jhamper sâi Beienhaischen: sou e bëssche gréng wéi de Wucs beim Bësch, sou e bëssche giel wéi de Bulli bei der Baach, a sou e bëssche brong wéi d'Knueren un deem ale Birebam, an d'Lächer, wou d'Beien aus- an afléien, déi maache mir knallrout, grad wéi dem Jhamper séng Beilächer.» – «Donnerknippchen, dat as eng Iddi, ech hätt nët geduecht datt esou vill Gescheites ënnert deer Pelzkap wir», seet de Kleeschen.

A schon gong et lass. Si hu gekleckst a gepatscht, an am Nu haten si der Roulotte een anert Gesiicht gin. An deerbanst hun dobannen «d'Beie» gebrommt a getompt ... bis d'Sonn zur Fëensterchen erageluusst huet. Hei, do spréngt «d'Beiekinnigin» aus dem Bett, reift sech d'Guckelcher a seet ganz erfëiert: «Maacht iech craus, dohanne kommen d'Jhendaarmen!» – «Sin déi schon rëm do, elo wäerten s'äis mam Wëckel huclen. O cis schéi Roulotte!», seet de Jhempie.

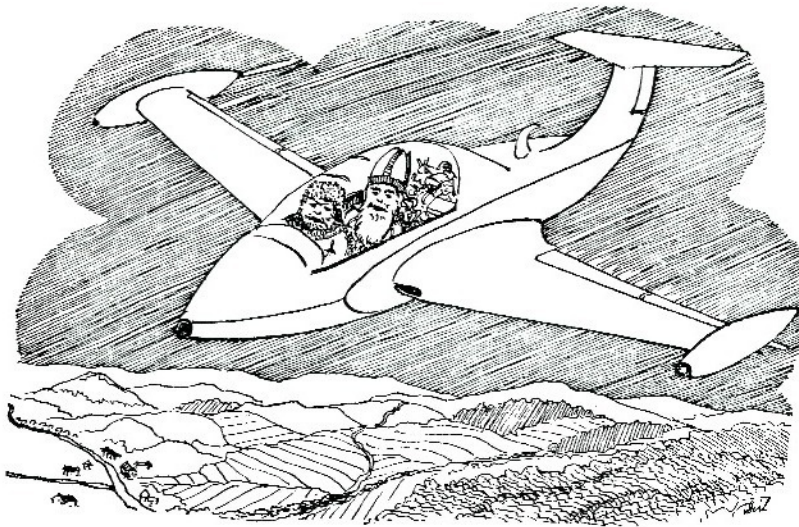
D'Jhendaarme si méi no kom, a vir bei der Wiss bleiwe se stoen. Lich bckuckt deen aneren, an de Fränz seet zum Téid: «Kuck, Téid, d'Roulotte as

fort, a lo steet e Beienhaischen hei» – «E schéint Haischen, dat passt sou richtig an dës Landschaft, sou e bëssche gréng wéi dat jonkt Gras, dat am Fréijoër d'Ouere spëtzt, sou e bëssche giel wéi d'Pissblumme laanscht de Rambli, sou eng Sprëtzt brongelzeg wéi den Hues am Rommelstéck, an dat Rout, dat gët dem Ganzen dee richtige Cachet.» – «Dee Mann hat Goût, dat gesäit sech dach anescht u wéi déi jäizeg Roulotte, déi soss hei stong», mengt de Fränz. – «An 't as nawell een Naturfrënd, soss hätt hien dach kee Beienhaischen opgeriicht», äntwert den Téid.

A wéi déi zwéi Jhendaarme virugaange sin, fir bei hiren Auto ze kommen, dun as d'Famill, déi alles nogelauschtert hat, aus der Roulotte geklomm, a si sin sech es nët zoukomm, wéi iwwer Nuecht dat «Naturwonner» geschitt as. Si ware glécklech, a si hun de ganzen Dag vu lauter Freed ëm «d'Beienhäip» gesummt . . .

An all Joër, wann de 6. Dezember kënnt, seet de Jhemp: «De Kleeschen as awer dee beschte Mann vun der Welt!»

Gil Mandy

D'Joffer aus dem Schlass

Et muss am Ufank vun den zwanzeger Jore gewiescht sin, wéi dës Geschichtche passéiert as. D'Autofueren hei am Land (an och soss an der Welt) stouch nach, wann een esou soen däerf, an de Kannerschong. Et woren nach nëmme déi räich Leit déi sech esou en neimoudescht Gefir leeschte konnten. Fir Leit, déi sech mam Auto wollten oder hu misste féiere loossen, gouf et de sougenannte «louage». Haut soe mir duerfir «mam Taxi fueren». – D'Autofuere wor deemools nach eppes Verwotenes. Et gouf nach keen elektreschen Démarreur, et huet ee misste vir mat der Kiirb de Motor undréien; am plaz vum Klaxong gouf et eng Tut mat enger, zwou oder esouguer dräi Trotieren aus Messéng- oder Kofferblech. Nach laang nët all Auto hat elektrescht Geliicht, et sin der nach vill mat Karbidsluuchte gefuer; wann et gereent huet, dann huet ee missten de Wëscher mat der Hand hin an hier dréien. Jee, alles dat wat haut eng Musssaach as, wor déi Zäit entweder nach nët erfond oder nach nët am Gebrauch. Mä eppes haten se alleguer; op d'mannst zwee (oder och alt véier) Ersatzpneuen an eng grouss Geschirkëscht. Déi huet een och missten hun, well d'Panne woren «normal» an ze soe virprogramméiert. Mä dat alles as, wéi ee seet, eng aner Geschicht.

Et wor, wéi gesot, ufanks vun den zwanzeger Joren, nët laang nach nom éischte Weltkriich. Vill auslännesch Diplomaten, héich militäresch, déck politesch an zivil Perséinlechete koumen hei an der Stad op der Gare mam Zuch un an hun sech dann, vun engem «loueur», mam Auto an de Palais oder bei d'Regérong féiere gelooss. Den Haff hat och nach keng sëllegen Autoen, a vill Leit vun der groussherzoglecher Familjen oder aner héich Gäscht hun dat selwecht da misste maachen.

Ee gudden Dag hat dann och esou e «loueur» e Gaascht an d'Schlass vu Fëschbech mam Auto kutschéiert. An du goug et, 't konnt jo bal guer nët anescht sin, wéi esou dacks: De Mann wollt nees heemfueren, mä den Auto wollt nët. D'Kar as nët gaangen an si wollt einfach nët uspran-

gen. Wat blouf dem Mann anesches iwreg, en huet de Paltong ausgedoen, d'Hiemsäcrem cropgestréppt, d'Geschirkëscht opgemat, déi zwee Säitestecker vum Capot lassgekrämpft, se bis an d'Mëtt an d'Luucht gehuewen a festgestäipt, an sech un d'Schaffe gin. Hien huet sech och guer nët beschwéiert, well, éischstens wor en dat gewinnt, zweetens wor et schéi Wieder, an drëttens wor et esou roueg a friddlech am Park virum Schlass. De Mann hat och geschwënn eraus wou d'Pann wor, well hien huet e sëllegen dervu kann. En huet eng al Decken énnert den Auto op de Buedem geluegt, as énnert den Auto gekroch, huet sech mam Réck op d'Decke geluegt an huet ugfaangen ze hantéieren. Dobäi huet en e Liddche gepaff. Hei gesäit en op eemol e puer schlank Fraleitsbeen bei den Auto kommen an do stoe bleiwen.

Déi Persoun huet him ganz frëndlech d'Zäit gebueden an e Gespréich ugefaangen. De Mann huet geduecht, et wir eent vun de Medercher aus dem Schlass, a well hie selwer nach e jonken an äerdege Borscht wor, hat hien och guer näischt géint esou e Gepoters. Si hun sech gutt énnertalen an déi jonk Persoun huet och alt hei an do ganz léif gekickelt. Den Automobilist wor bal fäerdeg mat der Reparatur, mä du koum en nët un ee Schrauwerschlëssel, en «Englänner». – «Joffer», sot en, «wiert Dir vläicht esou frëndlech an Dir géngt mir deen 'Englänner' reechen?» – «Mä gär», koum d'Äntwert. D'Joffer huet sech ganz gentil gebéckt an him de Schlëssel gereecht. Mä... wann de Mann nët schon um Réck geleën hätt, da wir en clo doudsécher drop gefall. «D'Joffer» wor nämlech déi léif, jonk Grande-Duchesse Charlotte.

Wie mir dës Geschichtche verzielt huet? – De jonke Mann mam Auto wor mäi Papp.

Gaston Rathes

Moskau contra Washington: op Lëtzebuergesch

De President vun Amerika hat di bescht Sproocheprofesseren op Washington kommegelooss.

Zu Moskau hun ëm di selwecht Zäit di bekanntst russesch Sproochemattessen d'Käpp zesummege Streckt.

D'Ursach vun der Onrou ënnert dene gescheite Käpp war den Néckel vu Kautebaach. Den Néckel, 75 Jor al, war bant 3 Jor dee räichsten an de bekannteste Mann vun der Welt gin. No 9 Jor Primärschoul hat den Néckel sech haaptsächlech nëmme méi mat Déier ofgin. Séng Spezialitéit waren d'Wiirm. Hien huet souzoc Wiirm gezillt. D'Wiirm hun sech awer och misse vill gefale loossen. Si hu misse getripst Banannen, kleng gemaacht Orangen an och vun Zäit zu Zäit zerriwwe Steng a Blechspläitern icssen. Wuel verstan as ëmmer alles gutt mat Buedem vermëscht gin, fir datt d'Wiirm – wi den Néckel ëmmer sot – näischt sollte mierken. Hic enges Daags hat eng Zort Wiirm et fäerdeg bruecht Goldkigelcher ze produzieren. A vun deem Dag u war zu Kautebaach der Däiwel lass. Jiddferee wollt den Néckel gesinn, deen op engem Lämwee fäerdeg kritt hat, wouvun all Alchimist gedreemt huet.

Den Néckel huet d'Welt nëmméi verstanen; bis clo hat hic séng Rou; an elo op eemool huet sech aus allen Häre Länner alles op Kautebaach gemaacht: Japaner, Chinesen, Südafrikaner, Russen an Amerikaner. Si wollten all wëssen, wéi ee mat Wiirm Gold kënnt maachen. Mee dat war onméiglech, well et huet keen Dolmetscher dem Néckel séng Sprooch verstanen, an den Néckel war de leschte Lëtzeburger.

De President vun Amerika an den ieweschte Sowjet wollten et awer per force erauskréien; si hu gemengt, datt dem Néckel vu Kautebaach séng Sprooch an kuerzer Zäit vun e puer Wëssenschaftler misst kapéiert gin, fir crauszekréien wéi ee Gold mat Wiirm kënnt maachen.

D'Amerikaner waren di éischt zu Kautebaach. Den Néckel war paff: d'Amerikaner haten séch d'Méi gemaach fir och nach den Fëslécker Dialekt ze léieren. Et war fir d'éischt zënter zwanzeg Jor, datt hien erëm een héieren huet séng Sprooch schwätzen. «Dat do muss mat enger gudder ugemaachter Drëpp gefeiert gin, an da soen ech iech wéi een esou Wiirm kann zillen.» Hien huet zwou Drëppe gedronk, sech an d'Fotell gesat an ugefaangen: «Et as ganz einfach, Dir musst nëmme...» An diesem Moment huet dobaussen een décken Auto stallgehalen. Di déck Limousine war vun zéng wäisse Mais, déi di blo Luucht an d'Zirenen vun de Motorrieder unhaten, eskortéiert. D'Russe waren clo zu Kautebaach ukomm. Bei de russesche Wëssenschaftler waren héich Militäroffizier an Uniform. Dat war dem Néckel zevill. Den Néckel krut en Häerzschlag, war op der Plaz dout.

«Mir kafen eech d'Prinzip of», sot de russeschen Offizier zu den Amerikaner.

«Et deet eis leed», äntwert den amerikaneschen Delegatiounschef, «den Néckel konnt eis viru séngem Douf näischt méi verrodén.»

Ëmmerhin hat den Néckel et fäerdeg bruecht, datt d'Russen an d'Amerikaner emol eng Kéier eng Sprooch geschwat haten: Lëtzebuergesch.

Varia

Deen ee kuckt gär en Defilé
mat Tanks a Bajonetten,
deen aneren in corpore
déi flott Majoretten.

Robert Siuda

J.-C. Marson

Aus dem Liewe vun engem Frang

Hallo, däcrf ech mech virstellen? Ech sin e Frang. Keen einfachen, nee e Lëtzebuerger Frang an dorop sin ech ganz stolz! Dausend vu ménger Aart maachen e ganz begierte Schäin aus. Ech sin aus enger gudder Famill! Mäin Grouspapp huet viru laanger Zäit déi gréisste Schëffskatastroph vun der Welt mat-gemaach. Jo genau! Hie war nämlech vun der nuecht vum 14. op den 15. Abrëll 1912 am Tresor vun der Titanic. Litlech Wäertsache konnten deemools gerett gin, dorënner och mäi Grouspapp. Hie wosst eis ganz schauereg Saachen ze erzielen.

Op mäi Grouspapp as d'ganz Famill stolz. Mee och meng Tatta as bemierkenswäert. Déi Gutt as an der Spannendous, an der Notre-Dame zu Paräis! Jo, jo méng Famill as wäit verbreet.

Awcr elo zu mir. Ech hu bis elo e rouegt Liewe geféiert. Ech sin Optimist, an ech hoffen, dat et enges Daags besser gët. . .

Mat e puer anere Mënzen a Schäiner hun ech e gemittleche Weckend an enger Keess vun engem Schreifwuerehändler verbruecht. Méindes as d'Aarbecht crém ugaangen. En Här huet eng Zeitung kaaft an ech gong als Wicsseld a séng Täsch. Als Begleitung hat ech nach zwee Fënnfrangstécker.

Kuuz drop ware mir an engem Bus. Zesumme mat engem Zwanzechter huet den Här mech dem Schaffner gin. Ech war awcr och nët laang an deem sénger Täsch. Eng jong Damm huet dem Schaffner e Fofzger gin an huet du mech, zesumme mam Billje an hir Posch geluegt. Do hun ech mech néier gelooss an ech hun et mir bequém gemaacht mat e puer anere Mënzen, engem Sigel, enger klenger Biischt, e Kamp, e Lëppestéft an engem Bréif. Et war ganz schéin, a mir hun eis prächtig ameséiert; déi eenzel Mënzen hun eng der anerer hir Erlicfnëss erzielt. Eng as ganz besonnesch bewonnert gin, well si schon an

Amerika, an der Risestad New-York, an enger Keess vum Litréshäischen, virun der Freiheitsstatu, war.

An deem Moment as d'Täsch opgemaach gin, a mir waren an engem gutt ageriichten Haus. Déi jonk Madamm huet engem zéng Joër alc Bouf an Zéngter, e Fënneter a fënnel eenzel Frange gin, ënnert d'enen ech och ze fanne war. Hien huet eis all an e grousst Spuerschwäin gepucht.

Hei war mäi längsten Openthalt. Während zwéi Méint hat ech eng immens schéin Zäit mat all méng Frënn, déi ech do kenne geleiert hun.

De Jong, deem mir gehéiert hun, war immens stolz op eis. Mee enges Daags huet hien säi Spuerschwäin eidel gemaach an hien as mat eis op d'Küirmes gaangen. An enger Stonn ware mir all fir Karussel- an Gecschterbunnsfaarten ausgin. An éier ech mech ëmsinn hat, war ech als Wiesselgeld un e klengt Meedchen, vun do bei e Glaceverkäfer, du bei e Jong komm: An do war mäin Onglück, de Jong hat e Lach an der Täsch. Sou as et du komm wéi et huet misse kommen, ech sin op d'Strooss gefall.

Vill Leit si laanscht gelaf, hu mech getréppelt, mee et war keen do, dee mech opgeraaft hätt, se hu mech emol gucr nët gesinn. Ech hu mech ganz elend an traureg gefillt, ech war jo gewinnt am Geld ze schwammen. D'Nuecht huet ugefaangen, et war kal, an d'Strooss war roueg a verloossen. An all méngem Leed hun ech dun ugefaange mat kräischen. Et klängt vläicht domm, ech als Frang, mee stellt iech emol vir, dir kéimt a méng Lag, dir als Mënchen, wéi wär et iech do? Bestëmmt och esou ewéi mir, wann dir eleng, traureg a verlooosse würt. Verstouss vun der Welt.

Mee op eemol hun ech dun eppes héieren. Lit war e Polizist!

Ech hu gewaart, an dun..., jo, dun huet hie mech gesinn, huet mech opgeraf an a séng Täschen bei aner Mënze geluegt!!

Ech war glécklech an zefridden. Frou driwwer, endlech eng gemittlech Plaz fir d'Nuccht fond ze hun, do sin ech ageschlof. Ech war

och nees frou, fir an der Gesellschaft vun aneren ze sin, well eleng as d'Liewen nët schéin. Et brauch een ëmmer een aneren, dee fir een do as, wou e ka schwätzen, deen e versteet. Gell, dir verstitt dat och, dir als Mënsche braucht dat jo och oder nët!

Quetschendrëpp

Sou bal ech mueres stin op d'Bän
dann as der Däiwel lass.

Et gät mer alles duerch ernän
ech wäass nët, wat dat as.

Bal spiren ech et hei
da spiren ech et do.

Mäi Kapp hun ech nët an der Rei
well ech geplot si mat dem Mo.

F. Mëttel hun ech ausprobéiert
wat mech dann ëmmer gläich kuréiert.

Lët as – gläift märe – o – nondifletsch
e gudden – hausgemate Quetsch.

All Téi, all Pëll a Medezin
hu masség ech geschléckt.

O gläift, ech sin, wéi ech hei stin
eng lieweg kleng Apdik.

Wa spiren ech et hei,
wa spiren ech et do,
da gät déi Saach mer gläich an d'Rei
mat méngem Mëttel fir de Mo.

Dat Kräitche hun ech ausprobéiert,
et huet nach ëmmer mech kuréiert.
Lët as – där wësst et – nondifletsch
mäi gudden – hausgemate Quetsch.

D. E.

huet de «Sagenschatz des Luxemburger Landes» 1883 crausgin. Ëng nei Oplag kouw 1963 an der sproochwëssenschaftlecher Sektioon eraus.

75 Jor, 1914 geet den éischte Weltkrich un. Den 28. Juni 1914 gët den éisträicheschen Trounfolger Franz Ferdinand a séng Fra zu Serajewo ermuerct, d'Ursaach vum Weltkrich. Den 1. August 1914 besetzen däitsch Truppen d'Gare vun Ëlwen, den 28. Amarsch zu Lëtzebuerg. 3. August Krich Däitschland Frankräich, de 4.8. erkläert England Däitschland de Krich

... den 9.8.1914 gët d'Rout Kräiz gegrennt zu Lëtzebuerg

... de 17.3.1914 stierft den C.M. Spoo. Hie wor et deen als sozialisteschen éischten Deputéierten den 9. Dezember 1896 déi bekannt Ried fir d'Lëtzebuergesch an der Chamber gehalen huet. D'Ried steet am l'acsimilé an der Nummer 1 vun Eis Sprooch a wor virdru vum Fernand Hoffmann a sénger Mundartdichtung och am Facsimilé ofdrécke gelooss gin. D'Original as an der Sproochwëssenschaftlecher Sektioon zu Lëtzebuerg, wou den Här Petit et hi geschenkt huet. - D'Actioun Lëtzebuergesch huet dem Postminister geschriwwen, fir en Timber duerwéinst crauszegin - mee keng Äntwert kritt

... 1914 kouw dem Nic. Welter säi Buch «Das Luxemburgische und sein Schrifttum» eraus, dat bis 1947 ëmmer nees nei opgeluegt gin as - a wéi déi Editioun vergraff wor, wor keent Buch méi do fir d'Schoulen. Lit gouf ëmmer an ëmmer no engem Buch fir d'Schoule gefrot, bis dun 1974 de Minister Dupong de Will Reuland, Heng Rinnen an Alain Atten ugestallt hat nei Texter fir en neit Buch zesummenzesetzen. Vun denen Texter, déi erausgesicht wore gin sin deer eng Parti ewechgefall fir dër Schreifweis Plaz ze maachen, déi den Alain Atten opgestallt huet no deer vum Lëtzebuergescher Dictionär. Den Alain Atten huet dann déi lescht Hand drugeluegt.

50 Jor, 1939 sin d'Onofhängegkeetsfeier am ganze Land, et gi Beem fir Frënnenung geplantz, déi e puer Jor dono vun de Preisen ewechgehae si gin. De Pränz Jhang hält eng Usprooch op lëtzebuergesch, hien hat du 18 Jor kritt

... geet den zwete Weltkrich un, deen den 10. Mee 1940 iwwer eist Land kouw an esou on-

erhéierte Misär mat sech bruecht huet

... den 20. Abrëll 1939 as de Paul Schroell gestuerwen, 60 Jor al, deen d'Cahiers Luxembourgeois erausgin huet, déi no enger Paus vun 23 Jor elo 1988 nees operstane sin. Neien Editeur as den Nic. Weber. D'Abonnement kascht 1250 Frang d'Jor, Ënnerstützungsabonnement 2000 Frang, Protektor 5000 l'rang

... den 28.9.1939 stierft de Paul Medinger, Geschichtspröfesser

... entwéckelt den Hary Godefroid an der «Jonghemecht» séng Meinung iwwer eng nei «Lecchburger Schreifweis», wou alles kleng geschriwwen gët

... hat deen neie Frang, deen du erausgi gouf, op deer viischer Säit d'Devis: Lëtzebuerg de Lëtzebuergescher.

25 Jor, 1964 as den éischte Band vum Fernand Hoffmann sénger «Luxemburger Mundartdichtung» erauskomm; den zweten décke Band kouw 1967. 'T as e Standardwierk iwwer d'Lëtzebuergesch Litteratur

... 1964 huet de Carlo Hury d'Bibliographie des Bibliographies publizéiert

... 1964 as de Prof. Jos. Meyers gestuerwen. Hie wor Direkter vum Musée, an der sproochwëssenschaftlecher Sektioon, an der Dictionäerskommissioun, Historiker, huet op der Universitéit vu Léck dozéiert. En Noruff as an der «Warte» vum 14.10.1964, an an dem Bulletin linguistique et ethnologique (Hél. Palgen) 1967 mat enger Bibliographie vum Carlo Hury

... den 23.3.1964 stierft de Wëllem Weis, vun deem mer dat Muttergotteslidd hun: Léif Mamm ech weess et nët ze son; dann de Klautje vun Izeg

... den 13.3.1964 as zu Klierf den Abbé, Prof. Nic. Wampach, en Historiker, gestuerwen.

15 Jor, den 28.11.1974 as de Léon Moulin, 77 Jor al, gestuerwen.

10 Jor, de 26. op de 27. Mee 1979 verscheet den Abbé Emile Donkel, Historiker, huet sech vill mam Vollekshellegekult ofgin.

5 Jor, de 4. Januar 1984 as de Julien Lefèvre, Moler, Graveur, Skulpteur gestuerwen. Hien huet eis Plaquette Dicks-Lentz-Rodange entworf

... de 27.4.1984 as de Maurice Sevenig 80 Jor al gestuerwen. F wor de 26.6.1903 an der Stad gebueren, Affekot, am Staatsrot, do President vun 1969-1975

... den 29.6.1984 stierft de fréiere Minister Victor Bodson zu Mondorf; e wor den 24.3.1902 gebuer

... den 29.8.1984 stierft en anere fréiere Minister, den Dr. Camille Ney zu Réiden.

Gil Mandy

De «Rosé»

Wann een d'Aen nët an d'Täsch stécht, da kann een hei an do alt emol gelunge Saache gesinn.

Lit wor um Plëdaarm, matzen an der Saison. Et wor ee vun dene sielene wonnerschéinc Summerowenter, een ewéi aus dem Billerbuch. D'Terrasse wore schlubbervoll besat, an d'Garçonge sin hin an hier gehauft wéi d'Seechomessen. Ech hat keng Plaz méi dobaussc fond an och bannen am Café woren déi meescht Dëscher besat. Et wor nach grad een Dësch fräi, direkt beim Comptoir.

Et muss deen Dag zimlech vill «vin rosé» gedronk si gin, well op emol wor kee méi do. Fe vun de Garçongen hat ower nach eng Commande fir sechs Glieser Rosé. «Pas de problème», sot d'Meedchen hannert dem Comptoir. Lit huet sechs Glieser an eng Rei virun sech gestallt, et huet an all Glas e guddc Schotz roude Wäin erageschott an dun d'Mooss mat wäissem Wäin zerguttst voll gemat. Eng Kéier mam Läfelchen dra geréiert a färdeg wor de «Rosé». – Hei elei, elo wouss ech emol wéi de Rosé gemat gët oder wéi een es mécht, wann een deës richtige kee bei der Hand huet.

Dat Gesëffs muss emol nët schlecht geschmaacht hun, well et as keng Reklamatioun komm, an et sin deen Owend e sëlliche Glieser Rosé gedronk gin.

Et muss een sech am Geschäft eben ze hëllef wëssen.

Verkéiert erëmgin

De Pullc Fiss, een aus al Esch,
hat ganz vill Wisen, Land a Pesch.
Ganz gär goug hien och ënnert d'Leit,
wat hie säi Liewen nët bereit.

Beim Strabi an dem Stammlokal
hun sech getraff all Dag déi Al.
Wann do de Fiss e Witz gehéiert,
deen ziekt hien zréck bestëmmt verkéiert.

Et koum och alt e Proff eran,
dee gouf hinne munch Noss ze knan.
Néng Bounen, déi gepellt, ganz frësch
leet hien an d'Rei duer op den Dësch.

«Wann ech eng Boun eleng hei hun,
wéi nennt een déi? gët iech mol drun
zerbriecht iech d'Käpp, ech gin eng Fläsch
wann een dat réit elei zu Esch.»

Se hun sech all de Biz gerappt,
mä 't huet an 't huet guer nët geklappt. –
«Dir Hären, da's eng ccgen Aart,
eng Boun eleng heescht, Boun à part.»

De Fiss, dee laacht, stréilt sech de Baart,
Déi do, déi as vu guddem Aart.
Hic schäert sech d'Bouncn all an d'Täsch
a gët fir d'Stuff eng ganz gutt Fläsch.

Mat deem Witz do, et as gewass
gët méi wéi een nach ugeschass.
De Fiss mécht sech zur Dir eraus
a leeft dem Tholley riicht an d'Haus.

«Dir Hären hei, en neie Witz,
frësch servéiert vum Här Fritz
Et as mär cescht, et gëlt eng Fläsch
wann een dee Witz hei réit zu Esch.

Aacht wäiss Bounen hei an enger Rei,
an eng eleng, wéi heescht déi hei?» –
"T gët roueg bal wéi an der Kiirch
de Schweess dee leeft wéi d'Quell vum Bierg.

"T bekuckt schon een deen aanren domm
de Fiss dee laacht sech d'Kréibänk kromm.
«Gelt elo git der äech. – Abee bong!
déi Boun eleng déi heescht Napoléong.»

Vic. Robert

féiss nom déier gerannt huet . . .), déi een e bësse staark an un dat modernt (?), dacks «mediatiséiert» Lëtzebuergeresch vun der jonker Generation oder e bësse séier «iwersaten» Däitsch erënneren. Et fënt ee méi däcr Beispiller, och alt emol verbonn mat e bësse forcéierte Biller «wann d'sonn derbäi war, d'hellegkeet mat emere vum bloe balkon crofschëdden»; oder riskéiert Wuertentdeckungen: «e war hellwakerreg an dujheleg!»

Et huet nët vill Wäert en ale Sträit vu vir unze-fänken: as esou eng sproochlech Kritik almou-desch, puristes, kleinglech, hypernormativ?

D'Entwécklung vun eiser Sprooch gët mer wuel vu viretan Onrecht. – Lich erliewen dat all Dag – d'meescht an der Schoul (ënnert de Kollegen awer nach méi wéi bei de Schüler). – Ech wollt mer nëmmen erliven ze soen, esou e (geschriwwent) Lëtzebuergeresch deet mer wéi, et gefällt mer nët! Déi allermeeschte Säite vum «Schacko-Klak» si jo awer och an engem Lëtzebuergeresch geschriwwen, dat esou voller atmosphärescher Echtheit an Originalitéit stécht, wéi et mir ewell laang nët méi ënnert d'anger koun, ze soe Sait fir Sait, Saz fir Saz. Vergläiche kënnent een d'Echtheit vum Toun an d'Genaugkeet vun der psychologesch wichteger Nuance bal nëmme mat münche Passage vum Renert – oder awer och mat verschiddene Säite aus dem Guy Rewenig sänge leschte Romanen («Hannert dem Atlantik, Gemëschte Choucr»).

Guer nët kritesch, mee déif ergräifend sin déi Lipisoden, wou nët opgedroc gët, wou mat manner Wieder, mat einfache Wieder méi gesot gët. An dat a munnechen Abschnitter, déi aus der Perspektiv vum Bouf erzielt gin; hei e Beispill:

an deër woch nom begrieffnes hun op eng kéier d'zi-reene gebault. si hun a si hun nët opgehalen. hie stung am gank, wosst senger hänn kee rot. du kumm säi papp, huet e mat der hand geboll, laascht d'stuffendiregezunn, déi weidenhaffnen opstung, an duerch déi hie seng mamm erbléckst huet bei der fënster stoen, an déi aner woch ze kucken, wéi säi papp dat ëmmer genannt huet. si stong do: onberéiert, huet et him geschéngt, vun der opreegung, déi d'leit am haus gepaakt hat, stung do, wéi wa se nët do wir.

– *komm, mir verdrécken äis an d'wierkestat.*
– *firwat huele mer d'mamm nët mat?*

– *komm schon, komm elo, bëiers de d'fliger nët, déi sin no bäi. komm. du brauchst keng angscht ze hun: mir leën äis bei ëmmer déi stole plack vun der huwelm-schinn, siwen zentimeter décke, déi hält allerhand aus, en huelraum mat loft fir ze ootme bleift ëmmer, och wann d'haus zesummefällt.*

mäi gott, wéini hält deen himmel op ze haulen, ze dauschen, ze brommen, ze soueren, ze vibréieren? wéini sin endlech déi drecksvulle fort, iwwert d'duerf ewech, mat hire schäissbommen? wou as meng mamm? wann eng bomm op meng mamm trëllt a si stierft a mir zwee, de papp an de bouf, komme mam liewen dervun, dat ging mer de rescht gin, huet de fäertaasch iwwerluet.

– *firwat bues de d'mamm nët matgehall an d'wierkestat?*

– *si wollt nët.*

– *huet d'mamm da keng angscht?*

– *dat musst de se selwer froen.*

– *an du, papp?*

– *ech schon.*

– *ech och.*

– *déi kéier hu s'et nët op d'stad ofgesinn, soss hätte mer scho laang déi éisch abshléi bëieren.*

säi papp hat dee saz nach nët ganz ausgeschwat, du gouf et der dobaussen e knuppert, zesumme mat engem wandstouss, datt d'fënstere ronderëmmer zerschiebelt sin.

– *dat do war nët wäit ewech, sot säi papp.*

bonnert meter hannrem duerf war eng bomm an d'stecker getrollt. dee risege, wéi mam zürkel gezechenenten trichter vun der bomm hat eppes drolech u sech. esou: matzen am gromprestéck, dat aussergewéinlech exakt ausgeworfent lach, dat fir iwwerhaupt näischt gutt war, kee sinn a keen zweck hat: fir ze laachen. eng verluere bomm. déi verléiere bommen, wéi oppgeschächtten hénge eër, duecht bien. geschwé war dat ganz duerf ronderëm dat groussge lach am gromperestéck versammelt an huet stoonelaang diskutéiert an debatéiert, iwwer näischt. de huuschtebënnner ouini huuscht an ouini widderhuuscht krouch niewent dem bommentrichter e fürchterleche laacherämpchen.

* * *

– *wat soll dat ganz? sot de noper.*

– *bonnert joer wat, papp?*

– *onofhängegkeet.*

– *wat as dat?*

– *fräibeet.*

– *a wat as fräibeet?*

– *fräibeet as . . .*

- wou as de bopa?
 – heem fidderen.
 säi papp hat eng kleng am batz. hien huet geglënnert a méi haart a méi séier geschwat, wéi soss. esou hat hie säi papp nach ni gesinn.
 – gesäis de d'schmuelwelen do an der loff? sot de würt.
 – jo.
 – déi fléien wuer et binne gefällt.
 – mir sin e butzelt land, sot säi papp.
 – wann ech fléie kënn, ging ech fortfléien, sot hien.
 – fortfléien, a woubin dann? maach, datt keen der et seel.
 – mir sin duerch en zoufall entstanen, sot de noper. iwwregbliwwen. mir si kee speck a kee schwéngfleesch. am fong si mer eng zort preisen.
 – maach, datt keen dech bëiert, sot säi papp, häss de gâr knuppstreech?
 – wat war da virun bonnert joer?
 – mir ware ni richtig fräi, sot säi papp, mir sin ëmmer vun deene friemen erëmkommandéiert gin. déi grouss länner haten äis ëmmer ënnert der schlapp. mä si hun äis ni kleng krit.
 – wat si mer da schon? sot de singer.
 – déi grouss hun ëmmer nees e stéckelche vun eisem land fir sech erofgeschnidden, sot säi papp.
 – wien dann?
 – zum beispill d'preisen.
 – mir sin dach halles preisen, sot de singer, lousse mer äis näischt virmaachen.
 – si mer halles preisen, papp?
 – 't kann ee wuel denken, mir si keng preisen a keng fransousen, an och keng belsch. mir si, wat mer sin. mir sin nët vill, awer dat si mer ganz. mir sin dach eppes. eppes muss mer dach sin? mir sëtze jo elo hei. mir si lëtzebuenger, wat da soss, och wann dat näischt bedeit. engem lëtzebuenger säi kapp as esou déck, wéi engem preiss säin. an zéngmol méi haart. prust. léiwer sin ech guer näischt, wéi e preiss.

Dat selwecht gëlt och fir déi zweet Perspektiv, déi kommentéierend Stëmm vum Erwucsschen: léift jbull, du gesäis, 't gët summer an 't gët bierscht a menge bréiwer a schnéi as och scho gefall an aus de bréiwer as eppes gi wéi e buch, eng ganz zäit as bei mir dobannen nees lieweg gin, déi ech ee fir allemol geduet hat, datt se vergaangen a vergiess wir, du mierks, dat as nët wouer, iwrem schreiwen as d'uerf vun deemools nees op eng kéier do, mat den häiser vun deemools an de leit, déi deemools dragewunnt hun. eppes as mer opgefall: déi joeren hun déif spueren hannerlooss, d'angsch,

déi mech elo nach beiando wéi e wëlle bëischt iwwerfällt, as déiselwecht, wéi déi vun deemools, an den indianer as d'lescht woch esouguer nees eng kéier nuets bei mech op besuch komm. as et dir och esou? oder as fir dech déi zäit vun deemools ee fir allemol eriwuer? fort? ewech? ab? zou? vergaangen? vergiess? liewen ech da falsch all déi joeren? sin ech ni ganz aus de kammerschong erauskomm? sin ech nach ëmmer nët erwuess? weess de wat: 't as mer och egal, quitschegal. ech sin, wéi ech sin, an ech liewen, wéi ech liewen. ech ka guer nët anescht. meng „reng“ léift fir dech as ëmmer nach do, ech wëll se guer nët mëssen. an de geroch vun de naasse wisen, muejes fréi, am bierscht? dee kann ni vergoen, ni, op jidde fall ni, esou laang ech do sin.

Esou Säite maachen dëse Roman – e Spigel vun der klenger Lëtzebuenger Welt an der Sensibilitéit vun enger ganzer Generatioun – zu engem Buch, dat ee misst, dat ee muss liesen.

Dëst Buch errecht den Niveau vun éischtklasser moderner Dialektlitteratur.

Gjy Rinnen

Mosella Sacra. Eis Kiirchepatréiner, 1988. Lëtzebuenger Guiden a Scouten. René Müller, 110 Gewan, L-5480 Wormeldéng. 194 Säiten, vill Illustratiounen. Präis 500 Frang. Postscheck 81072-77, Kont Spuerkcess 9400/6410-4.

Den 20. Band vun de Wormer Muselbicher gët sech mat de Kiirchepatréiner vun den Dckanater Betzder, Gréiwemaacher a Réimoch of. E stellt eis se der Rei no vir, sou wéi se am Laf vun Jor um Kalenner stin, wou déi al Lëtzebuenger Mountsnimm zer Eier kommen. – Et kann ee sech nun awer froen, ob déi nach esou bekannt sin, wéi ugcholl gët, an et hätt ee sech d'Bezechnunge vun haut dernieft gewünscht. Nëmme esou gët wuel och jiddereen eens a fënt sech dran erëm. – No enger Adress vun Erzbëschof vu Lëtzebuerg (All Helleg, biet fir eis), engem Wuert vun Lierestaatsminister a fréiere Kulturminister Pir Werner, engem Wuert vun Robert Krieps, Kulturminister an enger Aféierung an «D'Jor vun den Hellegen» vun H. Rinnen kommen zwéin Artikelen op héidäitsch vun Dr. Limile Donckel iwuer «Die ältesten Stiftungsheiligen unsrer Kirchen an der Mosel» an dee vun Abbé Joseph Hurt iwuer «Der Heiligenkult an unserer Mosel», sou kréie mer déi Kiirchepatréiner vun haut, an och

In Memoriam

D'Actioun Lëtzebuergesch as
an der Trauer.

Si huet hire sympathesche Comités-Member, de
Majouer Michel ROB stënterlech am Alter vu
knaps 39 Jor verluer.

De Michel Rob, gebuer de 17. Dezember 1949
zu Lëtzebuerg, Jong vun der Famill Camille Rob
– Julie Thilges, as no sénge Kolléischjoren de
7. September 1972 bei d'Zaldote gaang, gong an
d'École Royale Militaire op Bréissel, an d'École
d'Application de l'Infanterie zu Montpellier an
an d'École d'Etat-Major zu Compiègne. Dono
nach a Couré fir Kommandante vun der École
Militaire zu Arcl. Laitnant gouf en 1976, Ober-
Laitnant 1979, Kapitän 1982 a Majouer 1987.
Hie wor an der Infanterie Pelotonchef, Kom-
panie-Kommandant, du Personaloffizier a
Generalsekretär beim Arméikommando, Gene-
ralsekretär vun der Arméi, Offizier vun der
Öffentlechkeetsaarbecht beim Arméikomman-
do a fir d'lescht Instruktiounsoffizier am mili-
täreschen Instruktiounszenter zu Dikrech.

E wor bestued mat der Irène Larsen vun Ost-
ende. Véier kleng Kanner, zwee Jongen an zwee
Medercher, trauerer haut mat hirer Mamm ëm
hire Papp an hire Mann.

Am Märcz wor der Michel Rob an de Comité
vun der Actioun Lëtzebuergesch gewielt gin an

huet an der kuerzer Zäit ganz aktiv matge-
schafft. Et as en Dauereschued, datt d'A.L. elo
duurch dee stënterlechen Doud sou en äerdegen
a joviale Mëmber verluer huet.

Sénger Fra, sénge Kanner an der ganzer Famill
presentéiere mer eist déifst Bäileed.

De Comité vun der Actioun Lëtzebuergesch

Präsident: Heng Rinnen, 32, Bëschstrooss (rue de la Forêt), L-1534 Lëtzebuerg; Vize Präsident: Lex Roth,
36, Arthur-Herchen-Strooss, L-1728 Lëtzebuerg; General-Sekretär: Marcel Lamy, 18, Kellerei-Strooss,
L-6718 Gréiwemaacher; Sekretär adj.: Emile Steffen, 47, Ricdgener-Strooss, L-2432 Lëtzebuerg; Caissier: René Faber,
14, Barriär-Strooss, L-1215 Lëtzebuerg; Membren: Francis Delaporte, Monique Hermes, Cornel Meder, Robert L.
Philippart, Michel Rob, Robert Siuda, Maisy Tockert; Redaktioun: H. Rinnen, Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg;
Redaktiouns-Kommissioun: H. Rinnen, R. Siuda, M. Lamy, Monique Hermes

Actioun Lëtzebuergesch, Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg, Tél. 470612
(Äntwertapparat!)
Bredewe 21, (rue Large), L-1917 Lëtzebuerg
Cotisatioun: 250 Franc
Postscheck 6644-48 – Kont Spuerkeess (C.F.E.), Lëtzebuerg 1000/7250/4 –
Kont Interbank (B.I.L.) 4-100/9748

Verlag: AL, 21, Bredewe, L-1917 Lëtzebuerg

Drock: Kremer-Müller & Cie, L-3895 Féiz, Tél. 55 79 79

Wat huet d'A.L. bis elo erausgin?

Mir kënnen nach offrëieren:

d'Zäitschrëft «Eis Sprooch»

No 1-1972*	30 F	No 14-1982	70 F
No 2-1973	vergraff	No 15-1983	70 F
No 3-1973	vergraff	No 16-1984	70 F
No 4-1973	vergraff	No 17-1985	70 F
No 5-1974	vergraff	No 18-1986	70 F
No 6-1975	vergraff	No 19-1986	70 F
No 7-1976	vergraff	No 20-1987	vergraff
No 8-1977	70 F	No 21-1987	120 F
No 9-1978	70 F	No 22-1988	120 F
No 10-1979	70 F	No 23-1988	120 F
No 11-1980	70 F	No 24-1988	120 F
No 12-1981	70 F		
No 13-1981	70 F		

*) Facsimilé, Ried vum C.M. Spoo 1896

d'Extra-Serie

No 1	De Rick, 2. Oplo vum René Kartheiser	50 F
No 2	«Ueter d'Jon», 2. Oplo am Drock vum Heng Rinnen	50 F
No 3	Stuelen (Modeller) fir all festlech an aner Geleënheten, eis Uertschaftsnimm, Menuën, d'Schreifweis asw.	90 F
No 4	«Grouss Vakanz» Theaterstéck vum Pol Greisch	80 F
No 5	«Vu Wëllef, Afen, Quetschen a Kannen» Concours 1984	300 F
No 6	«Dem Pränz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland» e Mäerchepill vum Edith Roeder, mat der Musik vum Louis Beicht, an d'Lëtzebuergesch iwwersat vum Robert Siuda, Illustratioun vum Pe'l Schlechter	300 F
No 7	«Kuurzgeschichten» Concours 1986	90 F
No 8	Klenggeketen vum Robert Siuda	90 F
No 9	De Kapp an de Stärren vum René Kartheiser, gebonnen	465 F +35 F Porto
No 10	Kuerblummen um Lamperbiérg gepléckt vum J.F. Gangler (1788-1856) mat der Schreifweis vum haut vum Tun Gonner	90 F

«Léierchen» (dem Léiweckerche säi Lidd)

M. Rodange
Facsimilé an Transcriptioun (1973) 250 F

d'Buch fir Lëtzebuergesch-Couren:

«Komm mir léiere Lëtzebuergesch» 500 F
déi 3 Cassetten déi zu deem Buch gehéieren 945 F
(et kann een d'Buch oder d'Cassetten och eleng
kafen).

Dëst Buch as fir de Moment nach nëmmen op
franséisch ze kréien.

d'Spéngel vum der A.L. 50 F

d'bronze Plaquette
vum Dicks-Rodange-Lentz 1.250 F

Eis Gléckwonsch- an Neijooschkaarten

d'Neijooschkaarte mat Text 1983	
1014 Greinskapell	
1034 Huelmes	1044 d'Schibbreg
d'Neijooschkaarte mat Text 1984	
1114 Dummeldéng	1144 Siwebueren
1134 Sennéng	
d'Neijooschkaarte mat Text 1985	
1214 Réimech	1224 Mënsbech
1234 Iechternach	1244 Clausen
d'Kaarte mat an ouni Text 1986	
1334 Zolwerknapp	1344 Schleifmillen
1987/88: Zeechnunge vum Jos. Besch, ouni Text	
1414 Bredewee mam Tur vun der Méchelskierch	
1424 Dummeldéng «an der Rumm»	
1434 Veianen (Schlass)	
1444 Hesper (Schlass)	
1988/89: Zeechnunge vum Pierre Barthel, mat an ouni Text	
1514 Méchelskierch um Fëschmaart	
1524 Branchbuerg, Duerfpartie mat Buerg	
1534 Déifferdang, de Wäschbur	
1544 Rëmmereg, en ale Bauerenhaff	
de Präis vun dese Kaarten as	15 F d'Stéck
bei 100 Kaarte kritt ee se fir	11 F d'Stéck
Porto fir d'Kaarten:	
1 Serie (4 Kaarten)	18 F
3 Serien (12 Kaarten)	30 F
doriwwer	40 F

Gléckwonschkaarten (ouni Text)

faarweg Fotoe vum Tableau-e vun der Joffer
Lily Uden fir all Geleënheten
112 an 122 2 Kaarten 1986 an 2 Kaarten 1987
212 an 222 (Blummen) 30 F d'Stéck
faarweg Fotoe vum Tableau-e vum Josy Linkels
312 an 322, 2 Kaarten 1988-89 30 F d'Stéck
(Kierch am Gronn, Maart um Knuedler)

Gléckwonschkaarte fir Houchzäit oder Gebuert

Zeechnunge vum O. Nalezinek
4 verschidde Kaarten 15 F d'Stéck

D'Präisser déi mir ugin, si fir d'Mëmbren.
Schoulen, Gemengen, Veräiner oder Mëmbren, déi am
Grouss kafen, kënnen Rabatt kréien.

Bestelle kann een duurch Iwwerweisungen op ee vun
eise Konten: Postscheck 6644-48
Spuerkeess 1000/7250-4 - BIL 4-100/9748
Schreift w.e.gl. op äre Virement/Versément genee
wat dir wëllt an och d'komplett Adress.
All Informatiounen kënn dir um 'Téléfon 470612
(Äntwertapparat) kréien. Wa keen am Büro as,
da sot w.e.gl. är Telefonsnummer, mir ruffen Iech
dann erëm.

Bestelle kënn dir och schrëftlech un eis Adress:

**Actioun Lëtzebuergesch
Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg.**

Et kann een natierlech och séng Bestellung an eise
Büro op Nummer 21 am Bredewee an der Stad
ewechnuelen.

Am beschte freet een dofir e Rendez-vous.

D'Präisser, déi hei ugin, si Mëmberspräisser.

